

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№33 (5089) 4 верасня 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

Прэмія

як адзнака

стар. 6-7

Белыя ночы

таямніц

стар. 10

Якасны

*беларускі
імпрэсіянізм*

стар. 13

Маршруты духоўнасці

**СПЕЦЫЯЛЬНЫ
ВЫПУСК**

Фота Яўгена Пясецкага.

У вандроўку ад Свята-Духава кафедральнага сабора выправілася 2 верасня ўжо XXVII Міжнародная навукова-асветніцкая экспедыцыя «Дарога да святыняў» з Благадатным Агнём ад Гроба Гасподняга. Сярод удзельнікаў экспедыцыі, што праходзіць у межах Дня беларускага пісьменства, — айчынныя літаратары, артысты, дзеячы культуры, народныя майстры. Гэтым разам маршрут пралягае па тэрыторыі Мінскай, Брэсцкай і Магілёўскай абласцей і завершыцца ў Бялынічах. Падчас вандроўкі асвячаюцца помнікі славы і мужнасці нашага народа, адбываюцца навукова-творчыя канферэнцыі, у школах праводзяцца літаратурныя ўрокі, арганізуюцца духоўна-асветніцкія сустрэчы ў працоўных калектывах, бальніцах, дзіцячых прытулках і дамах пажылых людзей.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 20033

Ігар БУЗОЎСКІ:

«Традыцыя свята пісьменства павінна заставацца адной з галоўных»

2020 год паказаў, якім чынам і ў якой ступені могуць відазмяняцца звыклія для кожнага рэчы. Гэта ж тычыцца і святкаванняў — народных і дзяржаўных, агульных і асабістых... XXVII Дзень беларускага пісьменства, які сёлета святкуюць Бялынічы, таксама ў нечым перайначваецца, але ж звычай застаецца звычаймі. З намеснікам міністра інфармацыі Беларусі Ігарам Бузоўскім паразмаўлялі пра традыцыі і новаўвядзенні свята пісьменства, а таксама пра стаўленне да эксперыментаў у яго арганізацыі.

— Ігар Іванавіч, скажыце колькі слоў пра тое, як выбіраюць гарады для святкавання Дня беларускага пісьменства.

— Перш-наперш гэта імкненне ахапіць усе куткі Беларусі. А кожная вобласць прадстаўляе і адстойвае свой асобна ўзяты рэгіён: выканкам прапаноўвае той ці іншы горад. Бо для арганізатараў гэта магчымасць не проста правесці свята, прысвечанае Дню пісьменства ў Беларусі, але і, акрамя ўсяго іншага, кансалідаваць вялікую колькасць розных сіл, што спрыяюць развіццю рэгіёна ў цэлым і асобнага горада — раённага цэнтру ў прыватнасці. Гэта ў тым ліку і добраўпарадкаванне, бо годна прымаць свята з абноўленымі вуліцамі і плошчамі, адрамантаванымі культурнымі аб'ектамі — у першую чаргу інтарэс арганізацыі ўлады, якія каардынуюць сумесныя намаганні. Паралельна падключаюцца рэсурсы навуковай і творчай сферы, якія дазваляюць раскрыць новыя ступені развіцця краязнаўства і гісторыі, даюць штуршок для фарміравання турыстычнай галіны. Нарыхтоўкамі спецыялістаў потым карыстаюцца і горад, і раён. Таму цікавасць да свята мае і практычныя мэты.

— Чаму сёлета аргкамітэт абраў менавіта Бялынічы?

— Для многіх гэты горад, магчыма, стане адкрыццём, але яго гістарычны карані дазваляюць казаць пра багацце агульнай гісторыі Беларусі. Гэта факты і падзеі, каштоўнасці і набыткі ў выглядзе гістарычных артэфактаў — такіх як, напрыклад, Бялыніцкая ікона, — з якіх складваецца своеасаблівы пазл. Ён паказвае, што з сябе ўяўляла Беларусь у мінулым, асабліва што тычыцца і пісьменнасці, і духоўнай спадчыны. Нельга не згадаць і сучаснікаў, якія зрабілі неацэнны ўнёсак у фарміраванне айчынай культуры. У іх ліку, вядома ж, Вітольд Бялыніцкі-Бірулі. Новы мастацкі музей імя Бялыніцкага-Бірулі — пункт прыцягнення не толькі для жыхароў Магілёўскай вобласці, але і ўсёй Беларусі ды замежжа. Завітаўшы ў музей, можна нават паслухаць арганную музыку і пазнаёміцца з фрэскамі, вернутымі з небыцця. На жаль, мы сёння маем не так многа магчымасцей, каб дакрануцца да мінулага. Наступным месцам правядзення свята ўжо абрана Капыльшчына. Але на этапе вызначэння горада часцяком складана сказаць, якія пласты культуры і гісторыі будуць узняты.

— Ад чаго арганізатары ніколі не адмовяцца пры правядзенні свята пісьменства?

— Ніколі не гавары ніколі. Але, сапраўды, часам агучваюцца даволі радыкальныя думкі, накіраваныя на змяненне фармату свята ўвогуле. Але ці варта? Свята ўжо 26 гадоў — да гэтай лічбы я стаўлюся як да нечага большага, чым пералічэння праведзеных дзён беларускага пісьменства. Мы ўвесь час падкрэсліваем, што гэта ўжо традыцыя. Насамрэч у сучаснай незалежнай Беларусі вельмі мала свят, супараўнальных са шматвекавымі традыцыямі іншых краін. Сучасныя звычаі — жамчужыны, якія мы не можам згубіць і якія павінны па крупінках збіраць і прымнажаць. Традыцыя свята пісьменства, я ўпэўнены, павінна заставацца адной з галоўных.

Добрая завяздэнка — прэзентацыі творцаў з усіх абласцей на інтэрактыўных пляцоўках. Традыцыйны круглы стол пісьменнікаў Беларусі і замежжа дае магчымасць не толькі абмеркаваць пытанні літаратуры, але і паразважаць на зладзённыя тэмы. Неад'емная частка свята — праваслаўная экспедыцыя, якая праводзіцца напярэдадні Дня пісьменства. Падчас вандроўкі розныя людзі разважаюць на

духоўныя тэмы, што ўплывае і на напісанне твораў, і на фарміраванне асоб, якія ў далейшым напішучы гэтыя творы. Дый нават гістарычна духоўнасць — у аснове кнігі. Галоўная ж падзея — узнагароджанне пераможцаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Гэта чарговае сведчанне таго, як у краіне ставяцца да кнігі.

— Да якіх новых фармацый сёлета звяртаюцца арганізатары?

— Кожны раз мы імкнемся прыўнесці нешта новае, але вельмі асцярожна, бо варта захаваць ужо напрацаванае. У аснове свята — паняцце тэксту, якое будзе асэнсоўвацца на экраны і на сцэне. Шрыфты, алфавіты, якія выкарыстоўваліся на нашай зямлі, таксама будуць пэўным чынам трансліравацца. Бо пісьменства на Беларусі — сімбіёз вялікай колькасці культур, якія акумулююцца тут. Рознабавасць пісьменства ўключае такое паняцце, як творчасць. Мы імкнемся да таго, каб кніга, што папулярна ўсё гэта, атрымлівала яшчэ больш увагі падчас свята, што аб'ядноўвае творчых асоб. Гэта ў тым ліку і падтрымка пісьменнікаў, якія працуюць з такім паняццем, як менталітэт. Бо кніга, зразумела, — гэта думкі не толькі аднаго чалавека.

Вядома, звяртаемся і да новых форм работы. Так, пляцоўкай Міністэрства інфармацыі стаў Фестываль кнігі і прэсы. Сёлета мы мэтанакіравана акцэнтавалі ўвагу на тэмах малой радзімы, юбілею Вялікай Перамогі і 90-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча. Усе тэмы знайшлі адлюстраванне як у навукова-папулярных кнігах, так і ў мастацкіх творах, якія будуць прадстаўлены на адмысловай пляцоўцы. Традыцыйны павільён «Друкарскі двор» кожны год нечым прырастае і змога здзівіць. Спадзяюся, ён будзе цікавы людзям не толькі маладога пакалення, але і сталага. На «Друкарскім двары» плануецца таксама паставачная казачная пляцоўка: гісторык, філакартыст і калекцыянер Уладзімір Ліхадзедаў стварыў казачных персанажаў — драўляных гномаў беларускіх легенд, якія будуць працаваць на станках. Гэтую інсталляцыю выдатна сапраўна кніга «Як маленькія істэбляны выдатныя дараўнікі» Лыны Багданавай, што пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь». Дарэчы, кнігу можна будзе выйграць падчас квэсту, які добра сябе зарэкамендаваў летась у Слоніме. Сёлета гэта маштабны квэст з акцэнтамі на творах Уладзіміра Караткевіча пад назвай «Скарбы князя Гальшанскага», што пройдзе па ўсім горадзе і не будзе абмежаваны ні па часе, ні па ўзросце ўдзельнікаў. Шчасліўчыкі ж атрымаюць яшчэ і кнігу Уладзіміра Караткевіча. Летась асабліва актыўна ў гульні бралі ўдзел дзіцячыя калектывы,

якія з педагогамі прыехалі з розных куткоў Беларусі.

— Якіх змен чакаць у сувязі з эпідэміялагічнымі абставінамі?

— Па вялікім рахунку, акрамя выканання правіл, да якіх ужо ўсе прызвычаліся, ніякіх строгіх абмежаванняў не будзе. Адно з новаўвядзенняў — зварот да анлайн-праектаў. Так, сёлета мы не зможам прыняць замежных гасцей, таму традыцыйны круглы стол беларускіх і замежных літаратараў, а таксама некаторыя іншыя мерапрыемствы будуць трансліравацца на нашых інфармацыйных рэсурсах. Але гэта дае магчымасць паўдзельнічаць у свяце нават большай колькасці творцаў, чым звычайна. Многія праекты Дня беларускага пісьменства будуць суправаджацца ў сацыяльных сетках. Імкнемся рабіць гэта па-новаму, што, магчыма, будуць крытыкаваць. Напрыклад, у сэрвісе *TikTok* размяшчаем ролікі, але для таго, каб яны дайшлі да моладзі, выкарыстоўваем пэўныя маладзёжныя прыёмы.

— У нейкай ступені шмат эксперыментаў...

— Праца па прасоўванні мерапрыемстваў Дня беларускага пісьменства на розных платформах — гэта вельмі сур'езная рызыка, у тым ліку фінансавая. Таму ўспрымаецца гэта ўсё па-рознаму, але агульнапрынятая практыка менеджменту такая: амаль 30 % ад бюджэту прадукту трэба патраціць на яго рэкламу. Гэта неабходна, каб атрымаць максімальны эффект ад любога мерапрыемства, што мы арганізоўваем. Да такой практыкі дапамагае звяртацца Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш, падчас якой мы робім высновы, ці дзейсныя гэтыя ці іншыя формы работы. Апошняя кніжная выстаўка ў Мінску паказала, што сацыяльныя сеткі ў гэтым сэнсе працуюць. Таму галоўнае, каб новыя формы знаходзілі водгалас у аматараў літаратуры. Так, сёлета фінал конкурсу «Жывая класіка» перанеслі ў студыю СТБ, хоць на канцэртнай пляцоўцы ў Бялынічах плануецца нумар некалькіх фіналістаў. Спадзяюся, праект прывабіць тэлевізійную аўдыторыю і паўплывае на светаўспрыманне моладзі ў сэнсе чытання. Што датычыцца канцэртнай праграмы, якая будзе трансліравацца на канале «Беларусь 3», таксама спрабуем зрабіць больш яркую тэлевізійную карцінку. Наколькі гэта спрацуе — паглядзім.

— Што яшчэ хацелася б прыўнесці ў святкаванні?

— Адзін з праектаў, які мяркую арганізаваць на якім-небудзь кніжным свяце, — стартап для ўсіх, хто хоча пісаць. На працягу 3—5 хвілін на аўдыторыю з прадстаўнікоў, напрыклад, выдавецтваў і бізнесу творцы, прафесійныя і аматары, маглі б прэзентаваць свае праекты. Стартапы зараз прапануюць ледзь не ва ўсіх кірунках — чаму б не правесці іх для літаратараў? Бо сёння не ў кожнага ёсць магчымасці і рэсурсы для таго, каб пачаць пісаць і друкавацца. Так, можа з'явіцца шанс пачуць ацэнку пісьменніка-аўтарытэта, атрымаць майстар-клас. Ідэй тут можа быць вельмі шмат. Увогуле, для мяне заўсёды было важным паняцце інфармацыі ў глабальным маштабе. Прасоўванне інфармацыі, PR-суправаджэнне — вельмі важныя складнікі таго, каб нейкі прадукт ці падзея былі запатрабаваны і, выкарыстоўваючы мову камерцыі, «эфектыўна прадаваліся». Здаецца, нам гэтага не хапае пры правядзенні розных мерапрыемстваў. Правільнае прасоўванне можа прынесці канкрэтныя здабыткі, і мы імкнемся да гэтага. Умець прадаваць (у добрым сэнсе гэтага слова) — сёння вялікае майстэрства. Чаму цяпер у кнігу не ўкладваюць столькі грошай, як, напрыклад, у папулярную музыку, — іншае пытанне, над якім можна шмат разважаць.

— Ці можна нейкім чынам спрагнаваць колькасць сёлетніх гасцей?

— Вельмі складана, і прагнозы самыя розныя. Адбітак тут накладваюць і эпідэміялагічныя абставіны, і стаўленне да масавых мерапрыемстваў. Але імкнемся зрабіць усё, каб наша справа была накіравана на стварэнне і падтрымку традыцыйных каштоўнасцей, што дапамагаюць краіне развівацца.

Яўгенія ШЫЦЬКА

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

З багажом новых кніг, цікавых прэзентацый

Памножыць творчае шматгалоссе на бялыніцкім фэсце рыхтуюцца пісьменнікі ўсёй краіны — з кожнай вобласці. Са сталіцы ў дарогу збіраюцца дэлегацыі з важкім багажом новых кніг, творчых імпрэз.

Ужо ў суботу — 5 верасня — за міжнародным круглым сталом беларускія літаратары разам з калегамі з блізкага і далёкага замежжа будуць звяртацца да каштоўнасцей, важных для кожнага чалавека ў любой краіне, — спагады, спакою, узаемаразумення. Пісьменнікі лічаць, што вырашаць любыя спрэчкі трэба міралюбівым шляхам. Згода — галоўны арыенцір грамадства.

А 16 гадзіне тэма святла роднага слова знойдзе працяг на пляцоўка Бялыніцкай дзіцячай школы мастацтваў, дзе песні пра Радзіму, матчыну мову, вытокі беларускасці выканае Кастусь Цыбульскі, якога падтрымаюць паэты Брэстчыны, Гродзеншчыны, Магілёўшчыны.

Акрамя таго, вандроўка пісьменнікаў не абміне СПК «Радзіма» Бялыніцкага раёна. Нагоду стварыў пісьменнік Віктар Праўдзін. Да свята пісьменства майстар слова напісаў раман «Парыж, Эйфелева вежа і два праэнтны». Гэта захапляльны апавед пра цяперашні час і нас у гэтым часе. Хаця прозвішчы і зменены, але некаторыя вяскоўцы знойдуць уласнае падабенства з героямі рамана. Выдавецтва «Чатыры чвэрці» гатова на гэтай сустрэчы прэзентаваць першы экзэмпляр твора. А пісьменнікі, сябры Віктара Праўдзіна, падтрымаюць калегу чытаннем любімых вершаў.

Адно з прыцягальных месцаў свята — пляцоўка «Слова пісьменніка». Яна змесціцца на плошчы каля будынка Бялыніцкага райвыканкама, і на працягу ўсяго дня тут можна будзе пабачыцца з літаратарамі, пагутарыць, узяць аўтограф.

Старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ Таццяна Дземідовіч распавяла пра тое, што прапануюць пісьменнікі Брэстчыны:

— Вязём праграму «Дзень кожны бачыцца святам». Прадставім кнігі, выдадзеныя у 2019—2020 гадах. Свае выданні пад агульнай назвай «І ў памяці, і ў кнізе» прэзентуюць празаікі Аляксандр Валковіч, Анатоль Бензюрук, Анатоль Брытун. «Паэтычны кувэрак» прыадчыняць паэты Андрэй Мазыко, Настасся Нарэйка, Любоў Красеўская, Зінаіда Дудзюк, Георгій Тамашэвіч, Мікалай Бусько. Прэзентацыя кніг для дзяцей адбудзецца ў выглядзе віктарыны пад назвай «Па дарогах маёй Радзімы».

«Зямля, дзе пачаўся мой лёс» — ідэя праграмы пісьменнікаў Гродзеншчыны.

— Наш арыенцір — народныя традыцыі, культурны код прынёманскага краю, духоўная сувязь пакаленняў, адлюстраваныя ў мастацтве слова, — гаворыць старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення Людміла Кебіч. — Аўдыторыю павільёна «Слова пісьменніка» чакаюць сустрэчы з дзіцячай пісьменніцай Ганнай Скаражынскай-

Фота з архіва БелТА.

Савіцкай, празаікамі Пятром Сямінскім, Лінай Багданавай, паэтамі Людмілай Шаўчэнкай, Мікалаем Іваноўскім, паэтам-песеннікам Андрэем Турам. Смелыя эксперыменты і прыемныя сюрпрызы: экспромты, гульні ў бурымэ, дыскусія па-гродзенску — запрашаем! Будзе цікава.

Насычаныя праграмы ва ўсіх аддзяленняў. Змястоўны і сцэнарый выступлення СПБ на галоўнай пляцоўцы свята, якое распачнецца а 14 гадзіне. Тут падвядуць вынікі рэспубліканскага конкурсу буктрейлеру «Кніга на экране», што праводзіцца БРСМ і СПБ. Таксама будзе прадстаўлена мастацка-паэтычная праграма, падрыхтаваная тэатрам паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ і Магілёўскім абласным аддзяленнем СПБ.

Алена СТЭЛЬМАХ

зваротная сувязь

Сюжэты для сучаснасці

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты. Праграма «Паэзія XXI стагоддзя» прапануе творчасць Іны Фраловой.

У нядзелю ў радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гутарку пісьменніка, публіцыста і журналіста Навума Гальпяровіча з першым меннікам старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Аленай Стэльмах.

У «Літаратурнай анталогіі» з панядзелка да пятніцы агучваюцца старонкі раманаў Людмілы Рублеўскай пра авантуры Пранціша Вырвіча, у «Радыёбібліятэцы» — твора Франсуаза Саган «Крыху сонца ў халоднай вадзе». «Літаратурныя гісторыі» ў выхадныя ў вяртанні час прапануюць апавяданні беларускіх і замежных аўтараў.

Публіцыстычны праект выхаднога дня «Кнігалюбу» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі,

кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа».

«Сюжэт для вечнасці», аўтарскі праект пісьменніка і публіцыста Навума Гальпяровіча, з'явіцца з 6 верасня ў эфіры канала «Культура». Ён будзе гучаць па нядзелях і прызначаны не толькі для аматараў літаратуры, але і для шырокага кола чытачоў.

«У 2013 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў мяне выйшла кніга пад такой назвай», — гаворыць аўтар праграмы. Але ў праекце не пра кнігу, а пра тое, што хачу распавесці слухачам. Гэта навелы і замалёўкі пра дзяцінства, юнацтва і сучаснасць.

Штовечар а 21 гадзіне для маленькіх слухачоў на «Культуры» выходзіць «Вячэрняя казка», а пабуднях у праекце «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» гучаць старонкі кнігі Янкі Маўра «ТВТ».

Падрабязны расклад перадач даступны на сайце www.radiokultura.by.

стасункі

Адзначаны за гуманітарнае супрацоўніцтва

Група марыйскіх літаратараў узнагароджана Ганаровымі граматамі Выдавецкага дома «Звязда».

Нагодай стала актыўнае супрацоўніцтва паэтаў і перакладчыкаў Марый Эл з рэдакцыямі беларускіх літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў, якія ўваходзяць у склад Выдавецкага дома «Звязда», і ўвогуле — у знак супрацоўніцтва ў галіне беларуска-марыйскіх літаратурных, культурных сувязей.

Сярод адзначаных — пісьменнік і перакладчык Святлана Архіпава, паэт і перакладчык Генадзь Сабанаў (Аяр), дырэктар Выдавецкага дома «Марыйскае кніжнае выдавецтва» Юрый Салаўёў, галоўны рэдактар найстарэйшага марыйскага літаратурна-мастацкага часопіса «Ончыко» («Наперад»), заснаванага ў 1926 годзе, паэт Ігар Папоў.

Дзякуючы менавіта іх шматгранным перакладчыцкім намаганням марыйскі чытач сёння адкрыў імёны сучасных беларускіх літаратараў — Міколы Мятліцкага, Алеся Бадака, Генадзя Аўласенкі, Алены Масла і іншых паэтаў і празаікаў.

Сяргей ШЫЧКО

5 верасня 70 гадоў спаўняецца Мікалаю Смірнову, гісторыку.

5 верасня 70-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Камкоў, артыст балета, педагог, народны артыст БССР.

5 верасня 60-годдзе адзначае Алена Карповіч, графік, экслібрысіст.

6 верасня — 115 гадоў з дня нараджэння Віктара Казлоўскага (1905—1975), паэта.

7 верасня — 215 гадоў з дня нараджэння Яна Бараноўскага (1805—1888), інжынера, эканаміста, пісьменніка.

7 верасня — 115 гадоў з дня нараджэння Георгія Бязозкі (1905—1982), празаіка, крытыка, літаратуразнаўца, кінакрытыка.

8 верасня 70 гадоў спаўняецца Святлане Ганчаровай-Грабкоўскай, літаратуразнаўца, педагога.

8 верасня — 60 гадоў з дня нараджэння Сяргея Цімохава (1960—2012), жывапісца, графіка.

8 верасня 30 гадоў таму быў адкрыты Музей кнігадрукавання ў Полацку.

9 верасня — 80 гадоў з дня нараджэння Інэсы Адзінцовай (1940—1997), артысткі оперы.

10 верасня 80-гадовы юбілей святкуе Іван Белавусаў, сцэнарыст.

10 верасня — 30 гадоў таму была створана грамадская арганізацыя «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»».

11 верасня — 165 гадоў з дня нараджэння Еўдакіма Раманава (1855—1922), этнографа, фалькларыста, археолага, краязнаўца, педагога, літаратара.

11 верасня — 130 гадоў з дня нараджэння Мікалая Шатэрніка (1890—1934), мовазнаўца, педагога.

11 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Аляксея Ткачова, беларускага і рускага жывапісца, педагога, народнага мастака СССР.

11 верасня 70-годдзе адзначае Аляксандр Каструкоў, скульптар.

11 верасня — 60 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Колышова (1960—2012), рэжысёра, сцэнарыста, акцёра.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць глыбокія спакуванні пісьменніку Івану Васільевічу Цітаўцу ў сувязі з напаткаўшым яго горам — смерцю жонкі.

«ЛіМ»-акцэнты

Свята. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў віншаванне з Днём ведаў і адзначыў, што гэтае свята штогод прыносіць у жыццё кожнага чалавека самыя добрыя ўспаміны і моцныя эмоцыі. «Гэта настальгічны смутак па дзіцячых і юнацкіх гадах, якія ўжо ніколі не паўтарацца. Хваляванне першакласнікаў, якія робяць першыя крокі па дарозе ведаў, першакурснікаў, якія ўсвядомлена выбралі свой прафесійны шлях», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка пажадаў, каб для ўсіх навучэнцаў і настаўнікаў новы навучальны год быў напоўнены яркімі падзеямі.

Супрацоўніцтва. Выстаўка жывапісу і графікі мастака Уладзіміра Гладкова, прысвечаная Дню Незалежнасці Узбекістана, адкрылася ў штаб-кватэры СНД у Мінску. У экспазіцыі прадстаўлены тэматычныя кампазіцыі, бытавыя замалёўкі, партрэты, пейзажы, якія раскрываюць гістарычны ўклад жыцця, каларыт, самабытнасць і нацыянальныя традыцыі народаў Цэнтральнай Азіі — рэгіёна, дзе нарадзіўся Уладзімір Гладкоў. Экспазіцыю карцін дапаўняе выстаўка мастацкіх альбомаў з фондаў Музея гісторыі СНД Выканкама Садружнасці і Прэзідэнцкай бібліятэкі Беларусі. Выстаўка падрыхтавана пры садзейнічання Пасольства Узбекістана ў Беларусі.

Перспектывы. Канцэптуальныя падыходы да правядзення юбілейнага XXX «Славянскага базару» абмеркавалі на пасяджэнні Віцебскага аблвыканкама, перадае БелТА. Кіраўнік форуму генеральны дырэктар Цэнтра культуры «Віцебск» Глеб Лапіцкі прапанаваў прытрымлівацца часовага прапанаванага правядзення фестывалю ў чатыры дні (у мінулыя гады форум доўжыўся каля тыдня), што дасць магчымасць аб'ёмна напоўніць праграму і максімальна задзейнічаць усе рэсурсы. Мэтазгодна зноў выкарыстоўваць крытыя пляцоўкі і развіваць мерапрыемствы ў фармаце *open air*, якія найбольш запатрабаваны моладдзю. Асабліва ўвага — рэкламна-інфармацыйнай кампаніі ў Беларусі і за межамі. Дырэкцыя форуму прапануе правесці прома-тур юбілейнага фестывалю ў розных краінах свету, па магчымасці сумясціць яго з нацыянальнымі адборамі на вакальныя конкурсы.

Фестываль. Удзельнікаў з 11 раёнаў Гомельскай і Брэсцкай абласцей, а таксама артыстаў з Украіны аб'яднаў VI Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый «Кліч Палесся», які адбыўся ў аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці. Упершыню гасцямі свята сталі дыпламаты з Арменіі, Азербайджана, Балгарыі, Ірана, Літвы, Пакістана, Палесціны, Расіі, Судана, Узбекістана, якія напярэдадні, падчас Дня гандлёвага саветніка, азнаёміліся з патэнцыялам Прыпяцкага Палесся на Мазырскім эканамічным форуме. На сцэне фестывалю свае нумары прадставілі Нацыянальны акадэмічны народны хор Беларусі імя Г. І. Цітовіча, заслужаны калектыў Беларуска-ансамбль народнай музыкі «Бяседа», вакальная група «Чысты голас» ды іншыя калектывы з Беларусі і Украіны. Арганізатарамі выступілі Міністэрства культуры, Гомельскі і Брэсцкі аблвыканкамы, Нацыянальны парк «Прыпяцкі».

Пярэдадзень. Канцэрт сучаснай харавой музыкі пройдзе 17 верасня ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі, паведамляе БелТА. Заслужаны калектыў Дзяржаўнага камернага хору Беларусі пад кіраўніцтвам дырыжора Наталлі Міхайлавай адкрые новы сезон праграмай сучаснай харавой музыкі беларускіх кампазітараў. Прагучаць творы Віктара Кісцёня, Андрэя Бандарэнкі, аранжыроўкі для хору Кацярыны Мадатавай. Культурна-адукацыйны канцэрт стане выкананне «Месы святла» Алега Гембіцкага. Адбудзецца прэ'ера твора Галіны Гарэлавай «Маленькі восеньскі рэквіем», напісанага ў 2019 годзе. Ён не з'яўляецца кананічным рэквіемам — гэта серыя харавых мініяцюр у суправаджэнні ўдарных інструментаў на тэксты беларускіх паэтаў.

Афіцыйныя падзеі ад Інэсы ПЕТРУСЕВІЧ

Кацярына МУЗЫЧЭНКА:

«Бялыніцкі край валодае асаблівай аўрай адкрытасці і зычлівасці»

Куды варта завітаць падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах? Чым горад зможа прывабіць гасцей? Як паяднваюцца мінулае і сучаснасць у святочных імпрэзах? Пра гэта ды іншае распавяла начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта Кацярына Музычэнка. Яна ўпэўнена: Дзень пісьменства — выдатная магчымасць пазнаёміцца з гісторыяй і культурай Бялыніцкага раёна.

— Кацярына Анатолеўна, гаворачы пра гісторыю, чым горад цікавы ў шэрагу іншых на Магілёўшчыне?

— Першая згадка пра Бялынічы адносіцца да 1577 года, але сівая легенда, што перадаецца з вуснаў у вусны, сведчыць пра больш старажытнае паходжанне мястэчка... Па словах знакамітага мовазнаўцы Янкі Станкевіча, ужо сама назва Бялынічы гаворыць пра тое, што людзі тут жылі здаўна: назвы найстаражытнейшых беларускіх пасяленняў заканчваюцца на «ічы». Тут дарэчы ўспомніць і легенду пра ратаванне ў 1240 годзе старажытнай іконы Божай Маці візантыйскага пісьма, а таксама будаўніцтва манастыра з праваслаўнай царквой святога прарока Ільі, а затым і паселішча Белы Ночы, ці Бялынічы, і паданне, якое сведчыць: паселішча на рацэ Друцъ было заснавана славянінам Бялынам або яго сынамі і нашчадкамі — бялынічанамі.

Між тым цудатворнай сілай продкі надзялялі не толькі абразы, але і прыродныя «артэфакты» — валуны і цэлыя «стоўнхенджы» з камянёў-сімвалаў, водныя крыніцы, якія пачыналі біць пасля сімвалічных падзей. У некалькіх вёсках Бялыніцкага раёна захаваліся некропалі XVI—XVIII стагоддзяў з каменнымі крыжамі і валунамі. Самы цікавы — недалёка ад вёскі Заазер'е. На валунах там нібы выбіты чалавечыя сляды. Па адным з паданняў, іх пакінулі Хрыстос і Божая Маці — так людзі верылі ў богаабранасць сваёй зямлі, якая знаходзіцца пад покрывам Багародзіцы.

Але на дадзены момант найбольш ранняе летапіснае згадванне пра Бялынічы адносіцца да ліпеня 1579 года, калі князеўна Настасся Мсціслаўская звярнулася да Стэфана Баторыя з просьбай зацвердзіць яе дар на карысць мужа. У ліку іншага было і мястэчка Бялынічы. Гэтую дату можна лічыць часам заснавання, бо ў 1577 годзе паселішча было вядомае як простае сяло.

— Шмат у гісторыі горада звязана з рэлігіяй і вераваннямі ўвогуле.

— Так. У 1624 годзе Леў Сапега заснаваў драўляны касцёл і манастыр для ксяндзоў кармеліцкага ордэна. Да другой паловы XVII стагоддзя слава Бялыніцкага касцёла настолькі ўзраста, што кармеліты вырашылі хадайнічаць аб каронацыі абраза і прыступілі да пабудовы каменнага велічнага будынка наўзамен драўлянага. Многія дзесяцігоддзі гэта быў найбуйнейшы цэнтр рэлігійнага жыцця ўсходніх зямель княства. У савецкі час у манастырскім комплексе ў розныя гады размяшчаліся свецкія ўстановы, таму ўнікальныя старадаўнія фрэскі на біблейскія сюжэты зніклі пад шматлікімі пластамі фарбы. Пасля вялікага пажару будынак галоўнага храма

вырашылі знесці цалкам, і рэстаўрацыйнаму цудам удалося зняць са сцен лесвічнай клеткі фрагменты фрэскі з ацалелымі сюжэтам. Доўгія гады яны захоўваліся ў музеях Магілёва.

Дарэчы, горад унёс сваю лепту ў развіццё кнігадрукавання на беларускіх землях, бо ў другой палове XVII стагоддзя пры Бялыніцкім манастыры кармелітаў дзейнічала друкарня з гравёрным цэхам. Выдавалася пераважна літаратура рэлігійнага зместу на польскай і лацінскай мовах. Некаторыя даследчыкі лічаць, што друкаваліся таксама і гравюры на біблейскія тэмы.

— На ваш погляд, чым яшчэ прываблілі Бялынічы арганізатараў свята?

— Выбар сталіцы Дня беларускага пісьменства невыпадковы. Бялынічы робяць і працягваюць рабіць значны ўнёсак у развіццё нацыянальнай і сусветнай літаратуры, культуры і навукі. Бялыніцкі раён — радзіма пісьменнікаў Аскара Курганова, Ігара Шклярэўскага, Янкі Шарахоўскага, Васіля Найдзіна, Вячаслава Казакевіча, Наталлі Батраковай. Сваю дзейнасць на Бялыніцкай зямлі пачынаў і Змітрок Марозаў — пісьменнік, аўтар першага ў славянскай літаратуры вянка вянкаў санетаў «Апакаліпсіс душы». Тут нарадзіліся акадэмікі Валерый Казакоў, Эдуард Мінько, Валяр'ян Снытка. З Бялынічамі звязана жыццё і саліста Вялікага нацыянальнага тэатра оперы і балета Юрыя Гарадзецкага, і мастачкі Ларысы Журавовіч. Шмат можна распавядаць пра мастакоў нашага краю...

— Як змянілася аблічча горада за час падрыхтоўкі да свята?

— Да Дня беларускага пісьменства праходзіла рэканструкцыя цэнтральнай плошчы, вуліцы Савецкай: мянялася тратуарная плітка, прывялі ў парадак праезную частку, зроблены веладарожкі і вулічнае асвятленне. У адноўленым парку «Ліпавы гай», які з'яўляецца помнікам рэгулярнага садова-паркавага мастацтва XVIII стагоддзя, усталявалі асвятленне, абсталявалі сучасныя дзіцячыя пляцоўкі, месцы для адпачынку. У паркавай зоне размешчаны спартыўны стадыён, невялікі амфітэатр са сцэнай.

Дарэчы, да Дня Перамогі была адкрыта абноўленая Алея Герояў. Цалкам змяніўся выгляд мемарыяла — стаў больш сучасны. Зрабілі кропкавае асвятленне кожнага помніка: гэта не толькі дае магчымасць прачытаць

звесткі пра герояў, але і стварае асаблівы знешні эфект. Нямала зроблена і для захавання гісторыка-культурнай спадчыны. Узведзены новы будынак музея Бялыніцкага-Бірулі.

— Якія магчымасці адкрывае свята для турыстаў? Ці з'явіліся апошнім часам новыя маршруты?

— Да свята ў рэгіёне была актывізавана работа па павышэнні турыстычнай прывабнасці, тым больш што Бялынічам ёсць што прапанаваць. У гістарычным месце — на Ільінскай гары — узведзена праваслаўная капліца прарока Божая Іліі. Цудатворны абраз Божай Маці Бялыніцкай нязменна прыцягвае шматлікіх паломнікаў. У абноўленым мастацкім музеі будзе прадстаўлена не толькі рэкордная колькасць арыгіналаў пэндзля Бялыніцкага-Бірулі (а гэта больш за 25), але і работы сучаснікаў — Ларысы Журавовіч і Віктара Альшэўскага, мастакоў, чыя творчасць вядомая за межамі Беларусі.

Распрацаваны і новы турысцка-экскурсійны маршрут «Край белых начэй»: Бялыніцкі раён, вёска Асман-Касаева — вёска Пільшычы — аграгарадок Галоўчын — Круглянскі раён, вёска Друцъ — вёска Лыскаўшчына — горад Бялынічы. Ён уключае наведванне памятных месцаў бітваў у часы Вялікай Айчыннай вайны. Сярод іх — помнікі «Барадату партызану» і Асману Касаеву. Маршрут прапаноўвае завітаць у аграэкасыдзібу знакамітай народнай знахаркі Фядоры Конюхавай у вёску Пільшычы. Падчас вандроўкі можна заехаць у найстаражытнейшае паселішча Бялыніцкага раёна — аграгарадок Галоўчын. Працягваецца падарожжа па месцах Круглянскага раёна з наведваннем царквы Нараджэння Найсвяцейшай Багародзіцы, гарадзішча і памятнага знаку. На зваротным шляху — Ільінская гара — верагоднае месца ўзнікнення Бялынічаў.

— Якія падзеі, акрамя ўрачыстага адкрыцця скульптуры «З'яўленне іконы» і ўручэння Нацыянальнай літаратурнай прэміі, стануць ключавымі? Чым свята можа здзівіць?

— Напярэдадні адкрыцця ўзведзена капліца на Ільінскай гары. Хрэсным ходам ад ізноў збудаванай капліцы ў гонар прарока пачнуцца ўрачыстасці. У Дзень беларускага пісьменства адкрыецца новы будынак Бялыніцкага мастацкага музея імя Вітольда Каэтанавіча Бялыніцкага-Бірулі, дзе з'явілася зала «Духоўнасць». Цэнтральным экспанатам стане фрэска «Нясенне крыжа», або «Узыходжанне на Галгофу». Гэта адзіная ацалелая ў віхуры часу памяць аб Бялыніцкім манастыры. У скверы перад Бялыніцкім музеем размесціцца Алея «Падарожных» сталіц Дня беларускага пісьменства. У гэты ж дзень генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракапцоў прэзентуе ў Бялынічах новую кнігу пра Бялыніцкага-Бірулю. Яшчэ адной знакавай падзеяй стане рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя «Бялыніцкія чытанні». Настаўнікі, педагогі, навукоўцы выступяць з дакладамі, прысвечанымі вывучэнню Бялыніцкага краю. У рамках мерапрыемстваў Дня пісьменства пройдзе Цырымонія гашэння канверта з арыгінальнай маркай і выкарыстаннем спецыяльнага паштовага штэмпеля на тэму «Дзень беларускага пісьменства ў Бялынічах». Будзе працаваць пляцоўка «Лёс зямлі

маёй праз слова», якая складаецца з 8 тэматычных экспазіцый, прысвечаных асноўным гістарычным вехам Магілёўскай вобласці, гісторыі летапісання і друкаванага слова на тэрыторыі Магілёўшчыны. Гэтая экспазіцыя будзе навінкай Дня беларускага пісьменства. Святочныя імпрэзы таксама пройдуць у Ліпавым гаі. Наведвальнікаў чакае гала-канцэрт абласнога конкурсу выканаўцаў маладзёжна-патрыятычнай песні, прысвечанага памяці Героя Саветскага Саюза Леаніда Лорчанкі.

— Якіх вынікаў чакаеце ад свята? Што прынясе яно ў штодзённае жыццё горада?

— Дзень пісьменства — выдатная магчымасць пазнаёміць гасцей з гісторыяй, культурным жыццём Бялыніцкага раёна. Свята працягвае пошук новых і цікавых шляхоў для развіцця раёна. Гэта таксама пляцоўка для зносін з цікавымі людзьмі, прадстаўнікамі навуковых, творчых колаў, пісьменніцкай сферы Беларусі. Традыцыя праводзіць Дзень беларускага пісьменства ў розных гарадах спрыяе іх развіццю і ўдасканаленню. Свята ўдыхнула ў горад новае жыццё: абноўлены фасады дамоў, адкрыты некалькі значных аб'ектаў і помнікаў. Музей, кінатэатр, цэнтр культуры сталі шматфункцыянальнымі і сучаснымі. Бібліятэка пераехала ў кінатэатр, заняўшы часткова першы і другі паверхі будынка. Цяпер тут знаходзіцца і краязнаўчы медыяцэнтр з бясплатным Wi-Fi і камп'ютарамі.

...цудатворнай сілай продкі надзялялі не толькі абразы, але і прыродныя «артэфакты» — валуны і цэлыя «стоўнхенджы» з камянёў-сімвалаў, водныя крыніцы, якія пачыналі біць пасля сімвалічных падзей. У некалькіх вёсках Бялыніцкага раёна захаваліся некропалі XVI—XVIII стагоддзяў з каменнымі крыжамі і валунамі. Самы цікавы — недалёка ад вёскі Заазер'е. На валунах там нібы выбіты чалавечыя сляды. Па адным з паданняў, іх пакінулі Хрыстос і Божая Маці — так людзі верылі ў богаабранасць сваёй зямлі, якая знаходзіцца пад покрывам Багародзіцы.

Горад змяніўся, гэтага нельга не заўважыць. Свята дорыць удзельнікам і гасцям горада выдатную магчымасць пазнаёміцца з новымі кніжнымі выданнямі, сустрацца з беларускімі і замежнымі літаратарамі, журналістамі, выдаўцамі, паслухаць выступленні паэтаў і пісьменнікаў, творчых калектываў і выканаўцаў. Бялыніцкі край валодае асаблівай аўрай адкрытасці, зычлівасці, павагі да людзей. У нас беражліва ставяцца да гістарычнай, культурнай і духоўнай спадчыны. Нам вельмі важна раскажаць пра літаратараў нашага Прыдзруцкага краю ды іх творчыя здабыткі, бо тут жыў працавіты, творчы людзі. І сёння агульнымі намаганнямі мы робім усё, каб наша зямля стала багацейшай і прыгажэйшай. Святкуючы Дзень беларускага пісьменства, мы аддаём даніну павагі ўсім, хто ствараў нашу культуру, садзейнічаў асвеце і ўзняў на высокі ўзровень беларускае слова.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Слова як паратунак для дыялогу

Бялынічы прымаюць Дзень беларускага пісьменства, XXVII па ліку. Свята, маючы свае адметнасці, характарызуецца і пэўнымі традыцыямі. Азіраючыся назад, нельга не заўважыць і традыцыю правядзення міжнароднага круглага стала «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго». Сёлета назва ў гэтай сустрэчы, да якой замежныя літаратары — за рэдкім выключэннем — далучаюцца віртуальна, наступная: «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго: слова стваральнае і разбуральнае».

2007 год. У прэдадзень чарговага Дня беларускага пісьменства праходзіць круглы стол. Госці Мінска, Беларусі — з Казахстана, Расіі, Польшчы, Сербіі, Чарнагорыі... Слабадан Вуканавіч, Войцах Пестка, Святлана Ананьева, Мая Длгчава... Пералік можна доўжыць. Прымаліся рэзалюцыі, рабіліся гучныя заявы... А з часам і выпрацаваўся фармат, вызначылася тая неабходнасць, дзеля чаго ў Беларусі збіраліся прадстаўнікі нацыянальных літаратур, нацыянальных культур. Мы ім паказвалі і працягваем паказваць Беларусь. Яны асэнсоўваюць усю беларускую рэчаіснасць, углядаюцца ў твары тых, хто стварае сучасную беларускую літаратуру.

Неяк я запытаўся ў Святланы Ананьевай, казахстанскай літаратуразнаўцы, што ж значаць для яе пазедкі ў Беларусь (яна на пасяджэнні круглага стала прыязджае ледзьве не штогод). І вось што пачуў у адказ: «Мне падаецца, што я зразумела беларускі характар...» Не ведаю, ці прытрымліваюцца такога меркавання Валеры Тургай з Чувашыі, Адам Ахматукаеў і Пецімат Пецірава з Чачэнскай Рэспублікі, Рэнат Харыс з Татарстана, Вячаслаў Ар-Сяргі з Удмурціі, Кайрат Бакбергенаў з Казахстана, Ато Хамдам з Таджыкістана, Аляксандр Казінцаў з Масквы, іншыя паэты і празаікі з розных куточкаў свету, але справы, да якіх яны далучыліся, якія арганізавалі ў сваіх краінах, сведчаць, што Беларусь і беларусы — у іх сэрцах.

Народны паэт Чувашы Валеры Тургай арганізаваў таварыства дружбы «Чувашыя — Беларусь», выдаў анталогію класічнай і сучаснай беларускай паэзіі на чувашскай мове. Народны паэт Татарстана Рэнат Харыс выдаў у Казані ў сваім перакладзе на татарскую мову кнігу «Санеты» Янкі Купалы, зборнік беларускай паэзіі на татарскай. Адам Ахматукаеў і пераклаў, і выдаў зборнік твораў беларускіх паэтаў у Грозным і надалей працягвае спрыяць публікацыям вершаў, апавяданняў сучасных беларускіх пісьменнікаў на старонках літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў. Прыкладаў не пералічыць.

Гэта дзякуючы руплівасці ўдзельнікаў «мінскіх сустрэч», «беларускіх сустрэч» у апошнія гады

выдадзены кнігі беларускіх пісьменнікаў у Азербайджане, Чарнагорыі, Літве, Украіне, Манголіі, іншых краінах — Георгія Марчука, Мікалая Чаргінца, Алеся Бадака, Міхася Пазнякова, Марыі Кобец, Валерыя Казакова, Міколы Мятліцкага... А яшчэ і класікаў — Максіма Багдановіча, Янкі Купалы. Рыхтуецца кніга Уладзіміра Караткевіча ў перакладзе на азербайджанскую мову для выдання ў Баку.

Асобна хацелася б сказаць пра Сербію. У Бялградзе жыве і працуе Даяна Лазаравіч. Маладая перакладчыца, паэтэса, бібліяграф, яна надрукавала ў сербскай перыёдыцы творы ці не ста, а мо і больш, беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на сербскую мову. Дзякуючы яе руплівасці ў Сербіі выдадзены кнігі Святланы Быкавай, Валерыя Казакова, Алеся Бадака, Сяргея Панізініка, Марыі Кобец, Максіма Багдановіча, маці класіка беларускай літаратуры — Марыі Мякота. У Даяны ёсць добры кансультант — доктар філалагічных навук, прафесар Беларускага

Дом прэсы, 2007 г.

Міхася Пазнякова з чачэнскім паэтам і перакладчыкам Адамам Ахматукаевым!..

І, канешне ж, вялікая прастора, дзякуючы міжнароднаму кругламу сталу «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго», усталявалася ў плане развіцця беларуска-рускіх літаратурных сувязей. Вялікім праектам творчай дружбы можна смела назваць штогадовыя «беларускія выпускі» часопіса «Наш современник». На чале гэтай працы — літаратурны крытык, публіцыст Аляксандр Казінцаў. Беларусы шмат друкаваліся ў маскоўскіх выданнях «Иностранная литература», «Литературная газета», «Роман-газета», «Детская роман-газета», іншых часопісах. Актыўна спрыяюць прасоўванню беларускай мастацкай літаратуры ў Маскве Аляксандр Казінцаў, Любоў Турбіна (яна — яшчэ і даследчыца беларускай літаратуры, выдала па выніках сваіх навуковых росшукаў кнігу, рыхтуе новы зборнік артыкулаў пра беларускую літаратуру), Георгій Прахін, Юрый Казлоў...

Беларусы не засталіся ў даўту. Шмат перакладных твораў друкуецца ў газеце «Літаратура і мастацтва», у часопісах «Польмя», «Маладосць»... «Нёман» на рускай мове змяшчае творы пісьменнікаў іншых краін. Дзякуючы падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь выходзіць штогадовы альманах «Далягляды», серыя кніг «Сябрына: паэзія народаў Расіі» (пабачылі свет зборнікі В. Ар-Сяргі, Р. Мінуліна, А. Ахматукаева, В. Тургай,

М. Сеспеля, калектыўны зборнік «Карэнні сілу бератгуць»), серыя «Светлыя знакі: паэты Кітая» (выдадзены зборнікі Ван Вэя, Ду Фу, Лі Бо, Мэн Хаажаня, Ван Гачжэня, Ай Ціна і іншых класікаў, сучасных паэтаў Кітая; да рэалізацыі праекта актыўна далучылася перакладчыцкая літаратурная моладзь, якая добра валодае кітайскай мовай, — Дар'я Нечыпарук, Вераніка Жукавец, Алена Раманоўская)...

Выходзіць, што плён круглага стала, які некалі быў заснаваны Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Саюзам пісьменнікаў Беларусі, надзвычайны. І, несумненна, гэтую ініцыятыву не павінны спыніць, перарваць розныя складанасці — і эпідэміялагічнага характару, і сацыяльна-палітычнага зместу. Поруч з міністэрствам і пісьменніцкай арганізацыяй актыўны ўдзел у арганізацыі бялыніцкай сустрэчы прымаюць Выдавецкі дом «Звязда», выдавецтва «Мастацкая літаратура», а таксама Дом прэсы. Спадзяёмся, што дыялог, дыскусія ў прэдадзень XXVII Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах (круглы стол пачне сваю працу ў Бялынічах 5 верасня а 11-й гадзіне) прынясуць плён на адкрыцці Беларусі, беларускай культуры, беларускай літаратуры ўсяму свету. А галоўнае, паэты, празаікі, публіцысты, літаратуразнаўцы чарговы раз пацвердзяць, што мастацкае слова заўжды павінна насіць стваральны, дзейсны характар. Разбуральныя працэсы, шлях у нікуды — гэта не для гуманістычнага свету, не для гуманістычнай літаратуры, на якой бы мове ні нараджаліся творы.

Да сустрэчы ў Бялынічах!..

Мікола БЕРЛЕЖ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2014 г.

дзяржаўнага ўніверсітэта Іван Аляксеевіч Чарота. Гэткі тандэм і паспрыяў пабудове трываллага моста беларуска-сербскай літаратурнай, культурнай, асветніцкай дружбы. Дарэчы, разуменне «тандэму», спрыяння ўласціва і пабудове літаратурных зносін з іншымі краінамі. Сяброўства, жывыя кантакты, якія дапаўняюцца сістэмнымі віртуальнымі стасункамі, заўсёды прыносяць свой плён.

Як прыклад: стасункі паміж Ато Хамдамам і Ірынай Качатковай (якая, на вялікі жаль, заўчасна пайшла з жыцця) дапамаглі шмат што зрабіць у галіне беларуска-таджыцкіх літаратурных сувязей. Сябрае паэт і празаік Алеся Бадак з туркменскім празаікам, перакладчыкам Максам Бяшмавым. Вынік: многія публікацыі беларускіх аўтараў у часопісе «Дунья эдэбіяты» («Сусветная літаратура») у перакладзе на туркменскую мову. А сяброўства

Жыровіцкі Свята-Успенскі манастыр, 2019 г.

Жыццё ў мільёнах

Літаратура ў Беларусі заўсёды мела асаблівае значэнне. Гэта моцны падмурак, на якім фарміравалася грамадства на нашай зямлі. Нават не асабліва паглыбляючыся ў стагоддзі, дастаткова спытаць у любога сучасніка, якіх знакамітых беларусаў ён ведае. З вялікай верагоднасцю, як мінімум траціну гэтага спіса будуць складаць імёны пісьменнікаў. Хутчэй за ўсё, не сучасных.

Сучасная літаратура мае меншую папулярнасць у грамадстве. Гэта ўжо не столькі праблема, колькі прыкмета часу — сёння людзі чытаюць менш кніг. Але пісьменнікі працягваюць сваю працу. І яе і цяпер, як і стагоддзі таму, нельга ўспрымаць проста як абстрактны від мастацтва. Літаратура мае грамадскае значэнне, бо, па-першае, гэтае грамадства адлюстроўвае, па-другое, з'яўляецца часткай іміджу сучаснай Беларусі. У гэтым ракурсе становяцца аднолькава значымі ўсе сферы літаратурнай дзейнасці: непасрэдна пісьменніцтва, даследаванні, пераклады і г. д.

Таму нядзіўна, што склалася традыцыя: у Дзень беларускага пісьменства адзначаюць найлепшыя кнігі, напісаныя ў Беларусі за мінулы год. Раней да свята кнігі было прымеркавана абвяшчэнне лаўрэатаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі, але з мінулага года імёны пераможцаў становяцца вядомы раней, за некалькі тыдняў да ўрачыстага ўзнагароджання.

Сёлета ў Нацыянальнай літаратурнай прэміі першы юбілей: яна праводзіцца з 2015 года. Тады яна ўручалася ў шасці намінацыях. Першымі лаўрэатамі прэміі сталі Уладзімір Саламаха за апавесць «І няма шляху чужога» («Лепшы твор прозы»), Тамара Краснова-Гусачэнка за зборнік паэзіі «Встреча» («Лепшы твор паэзіі»), Ганна Скаржынская-Савіцкая за кнігу казак «Надзейка-чарадзея» («Лепшы твор для дзяцей і юнацтва»), Наталля Голубева за цыкл сцэнарыяў для перадач «Обратный отсчет» («ОНТ») («Лепшы твор драматургіі»), Дзяніс Марціновіч за кнігу «Жанчыны ў жыцці Уладзіміра Караткевіча» («Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства») і Міхаіл Шыманскі за кнігу нарысаў «Мы этой памяти верны» («Лепшы твор публіцыстыкі»). Заснавальнікамі прэміі выступаюць тры міністэрствы — інфармацыі, адукацыі, культуры, а таксама Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Мэты найбуйнейшай дзяржаўнай прэміі па літаратуры вызначаны так: падтрымка развіцця беларускай мастацкай літаратуры і творчасці пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь, стымуляванне стварэння імі новых высокамастацкіх твораў у галіне паэзіі, прозы, драматургіі, публіцыстыкі, літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства для дарослых, дзяцей і юнацтва, папулярныя кнігі і чытанні ў грамадстве.

Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца аўтары (або аўтарскія калектывы складам не больш за чатыры чалавекі) арыгінальных мастацкіх твораў на рускай або беларускай мове, якія былі ўпершыню выдадзены ў выглядзе асобных кніг або надрукаваны ў СМІ ў Беларусі на працягу года, які папярэднічае ўручэнню прэміі. Таксама патрабаваннем конкурсу з'яўляецца грамадскае прызнанне твораў, пра якое, паводле Палажэння аб правядзенні прэміі, сведчаць колькасць і змест водгукаў у СМІ і пісьмовых водгукаў ад чытачоў, пераклады твора, запатрабаванасць у кнігарнях і бібліятэках.

Цяпер прэмія ўручаецца ў сямі намінацыях, адпаведных мэтам конкурсу. Адзначаюцца найлепшыя кнігі прозы, паэзіі, публіцыстыкі, драматургіі, літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства, твораў для дзяцей і юнацтва, а таксама дэбютныя кнігі. Дарэчы, намінацыя «Лепшы дэбют» уручаецца толькі з 2017 года. Перамога ва ўсіх намінацыях прадугледжвае выплату грашовых прэмій — 100 базавых велічынь для ўсіх намінацый, акрамя «Лепшага дэбюту» (грашовае ўзнагароджанне складае 50 базавых велічынь).

У 2020 годзе пераможцаў шэсць. Справа ў тым, што ў намінацыі «Лепшы твор драматургіі» было прадстаўлена толькі адно выданне. Астатнія

намінацыі аказаліся значна больш папулярнымі: у намінацыі «Лепшы твор паэзіі» да конкурсу было дапушчана дванаццаць кніг, у намінацыі «Лепшы твор прозы» — трынаццаць, на званне «Лепшай кнігі публіцыстыкі» таксама прэтэндавалі трынаццаць выданняў. Але найбольш намінантаў налічвае раздзел «Лепшы твор для дзяцей і юнацтва» — дваццаць адна кніга. «Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства» вызначалі з трох прэтэндэнтаў, а «Лепшы дэбют» — з чатырох.

Першапачаткова на прэмію было пададзена каля 80 кніг, але экспертны савет дапусціў да разгляду журы не ўсе выданні.

Пераможцы гэтага года сталі вядомыя яшчэ 18 жніўня. У кожнага з іх было дастаткова часу, каб маральна падрыхтавацца да ўзнагароджання, якое адбудзецца ў Бялынічах падчас Дня беларускага пісьменства, а ў чытачоў — магчымасць прачытаць кнігі, названыя найлепшымі творамі беларускай літаратуры 2020 года.

«Галоўная мэта Нацыянальнай літаратурнай прэміі — прыцягненне цікавасці чытачоў да кніг Бацькаўшчыны, бо ў іх адлюстраваны беларуская мова, нацыянальны характар і любоў да Радзімы. У кожнай з шасці намінацый прадстаўлены найлепшыя творы сучасных аўтараў. Гэта паказвае, што ідзе развіццё нашай літаратуры», — адзначыла падчас прадстаўлення пераможцаў першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах.

Намінацыя «Лепшы твор прозы»

Пераможцам у намінацыі «Проза» названы Уладзімір Сцяпан з кнігай «Хвалі», выдадзенай і прадстаўленай да конкурсу выдавецтвам «Мастацкая літаратура».

Уладзімір Сцяпан спалучае ў сваёй працоўнай біяграфіі некалькі відаў мастацтва: мае мастацкую адукацыю і досвед у гэтай галіне, працаваў на беларускім тэлебачанні ў творчым аб'яднанні «Тэлефільм», дзе выступаў не толькі як мастак, але і як вядучы і аўтар праграм, сцэнарыст дакументальных і мастацкіх фільмаў.

Пачатак літаратурнай дзейнасці прыпадае на 1982 год, калі яго творы ўпершыню з'явіліся ў друку, дарэчы, на старонках газеты «Літаратура і мастацтва». З тых часоў вершы з'яўляліся амаль ва ўсіх літаратурных выданнях Беларусі, у некалькіх калектывных зборніках. Аўтар уваходзіў у літаратурную суполку «Тутэйшыя».

Хаця Уладзімір Сцяпан пачынаў, як і многія, з вершаў, але сёння ён вядомы найперш як майстар прозы. На рахунку пісьменніка — зборнікі «Адна капейка», «Вежа», «Сам-насам», два раманы, напісаныя ў суаўтарстве з Максімам Клімковічам, — «Цень анегла» і «Тэолаг» і інш. Апошні выдадзены кнігі Уладзіміра Сцяпана — зборнік хайку «Папяровая шапка», што выйшла ў 2018 годзе ў «Бібліятэчцы часопіса «Дзеяслоў»», і кніга-пераможца Нацыянальнай літаратурнай прэміі — «Хвалі».

«Хвалі» — зборнік прозы, які складаюць мастацкія апавяданні і цыклы мініячур, што хутчэй адносяцца да нон-фікшн. У зборніку выявіліся галоўныя рысы творчасці Уладзіміра Сцяпана: майстэрства менавіта кароткай прозы, уменне перадаць у мінімуме слоў максімум сэнсу, «выяўленчасць», візуальнасць вобразаў, своеасаблівая кінематаграфічнасць.

Але ж большая частка тэкстаў — гэта тры самыя лірычныя мініячур, у якія аўтар запакоўвае найбольш цікавыя і каштоўныя кавалачкі аўтабіяграфіі. Рэдкая аўтабіяграфія атрымліваецца неамацянальнай. Толькі ад майстэрства аўтара залежыць, ці будуць гэтыя эмоцыі спрацоўваць на стварэнне атмасферы, раскрываць характары і значэнне падзей або толькі забываць прастору тэксту і перашкаджаць сюжэту. Уладзімір Сцяпан праблем з авалоданнем эмоцыямі не мае.

Носамрэч узнагароды і павінны падкрэсліваць майстэрства лаўрэата.

Намінацыя «Лепшы твор паэзіі»

Найлепшай кнігай паэзіі прызнаны зборнік «Застаюся назаўсёды...» Валерыя Грышкаўца, выдадзены і прадстаўлены да конкурсу выдавецтвам «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі».

Валерыя Грышкавец — пісьменнік і журналіст з цікавай і шматграннай біяграфіяй, аўтар паміж рускім і беларускім культурным кантэкстам і літаратурнай традыцыяй. Скончыў Вышэйшыя

літаратурныя курсы ў Літаратурным інстытуце імя Горкага, з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Расіі, яго вершы друкаваліся і ў беларускіх, і ў расійскіх літаратурных выданнях, сярод якіх — «Літаратурная газета» і часопіс «Наш современник». «Застаюся назаўсёды...» — ужо восьмая кніга паэта. Дзве папярэднія — зборнік эсэ і дзённікаў і зборнік выбраных вершаў і артыкулаў — выходзілі ў 2018 годзе ў Екацерынбургу. Акрамя асабістай творчасці, Валерыя Грышкавец мае некалькі кніг перакладаў: кніга «Паэзія Брэстчыны» і творы польскага пісьменніка Рышарда Капусцінскага пераствораны на рускую мову.

Валерыя Грышкавец таксама вядомы як журналіст, аўтар палемічных артыкулаў пра грамадскае і літаратурнае жыццё Беларусі. Шмат гадоў пісьменнік прысвяціў працы ў Брэсцкай абласной газеце «Заря» уласным карэспандэнтам па Пінску і Пінскай вобласці. Акрамя гэтага, паэт з'яўляецца аўтарам гімна горада Пінска.

Цяперашняя ўзнагарода дапоўніць шэраг дасягненняў пісьменніка: ён з'яўляецца лаўрэатам Літаратурнай прэміі імя Андрэя Платонава (1998), гадавых прэмій часопісаў «Масква» (1997), «Нёман» (1991) і «Беларуская думка» (2004), Брэсцкай абласной прэміі імя Уладзіміра Калесніка (2007). У 2011 годзе Валерыя Грышкавец атрымаў літаратурную прэмію «Залаты купідон», якая лічыцца своеасаблівай папярэдняй Нацыянальнай літаратурнай прэміі, за найлепшую кнігу года ў намінацыі «Пераклад».

«Застаюся назаўсёды...» — зборнік твораў выбраных вершаў Валерыя Грышкаўца, яго журналісцкіх артыкулаў і эсэ пра кнігі і пісьменнікаў, якія паўплывалі на яго паэтычны і агульначалавечы светапогляд.

Намінацыя «Лепшы твор публіцыстыкі»

Найлепшай прызнана кніга Ігара Пракаповіча «Пастаўшчына», якая выйшла ў серыі «Падарожжа па родным краі» выдавецтва «Беларусь» і прадстаўлена да конкурсу Віцебскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Ігар Пракаповіч — пісьменнік, педагог і краязнаўца, узнагароджаны літаратурнай прэміяй часопіса «Малодосць» (1994) і літаратурнай прэміяй імя Уладзіміра Караткевіча (2015). Акрамя гэтага, з'яўляецца пераможцам конкурсу «Настаўнік года — 2009» і мае званне «Чалавек года Віцебшчыны 2009».

адлюстраванню

Пад яго аўтарствам выпушчана ўжо больш чым 50 кніг прозы, паэзіі і публіцыстыкі. Ігар Пракаповіч скончыў геаграфічны факультэт БДУ, спецыялізаваўся на фізічнай геаграфіі. Пасля заканчэння ўніверсітэта вярнуўся на радзіму і працаваў настаўнікам.

У 1999 годзе скончыў магістратуру па спецыяльнасці «Агульная педагогіка» і падрыхтаваў кандыдацкую дысертацыю па тэме «Арганізацыйна-педагагічныя асновы пабудовы сістэмы краязнаўчай работы ў агульнаадукацыйнай школе».

Асноўны кірунак літаратурнай творчасці І. Пракаповіча — паэзія. Ён дэбютаваў у друку ў 1986 годзе ў пастаўскай раённай газеце, у 1993 годзе выдаў першы зборнік «Рэха малітваў» і працягвае пісаць вершы дагэтуль. Краязнаўствам Пастаўскага раёна аўтар займаецца з пачатку творчай дзейнасці: першая кніга «Фізічная геаграфія Пастаўскага раёна» выйшла ў 1994-м.

У кнізе «Пастаўшчына» чарговы раз спалучыліся два галоўныя захапленні Ігара Пракаповіча, якія ён захоўвае на працягу многіх гадоў: літаратура і краязнаўства. Кніга можа стаць даведнікам-правадніком па невядомых або малавядомых мясцінах, помніках прыроды, гісторыі і культуры Пастаўшчыны. Аўтар расказвае і пра знакамітых людзей Пастаўскага раёна. У кнізе сабраны трыццацігадовы досвед вывучэння гэтай мясцовасці, якой аўтар прысвяціў сваю даследчыцкую дзейнасць.

Магчыма, кніга Ігара Пракаповіча справакуе павышэнне турыстычнай цікаўнасці ў бок Пастаўшчыны. Дзякуючы такім кнігам у чытачоў з'яўляецца магчымасць вандраваць, не сыходзячы з месца, адкрываць розныя мясціны Беларусі, як старонкі кнігі. Але любоў, з якой напісана «Пастаўшчына», лёгка можа стаць матывацыяй для чытачоў убачыць працтанае на свае вочы.

Намінацыя «Лепшы твор для дзяцей і юнацтва»

Найлепшы твор тут хутчэй скіраваны менавіта на дзіцячую аўдыторыю і з'яўляецца прыкладам таго, з якой фантазіяй пісьменнікі і выдаўцы рэалізуюць задачу папулярнавання чытання сярод дзяцей.

Гэта кніга Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Ключ ад Вялікай Каштоўнасці», выдадзеная ў Выдавецкім доме «Звязда» і прадстаўленая да конкурсу Мінскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Аўтарка добра ведае, як будаваць камунікацыю з дзецьмі, па-першае, таму, што гэта — далёка не першая з яе дзіцячых кніг. Яна з'яўляецца лаўрэатам Рэспубліканскага конкурсу «Найлепшы твор 2012 года» ў галіне дзіцячай літаратуры, Мінскай абласной прэміі ў намінацыі «Дзіцячая і падлеткавая літаратура» (2015).

Па-другое, прыцягваць увагу дзяцей і перадаваць ім інфармацыю — яе праца (Кацярына Хадасевіч-Лісавая — настаўніца малодшых класаў).

Яна пачала пісаць даволі рана, у 10-гадовым узросце, а дэбютавала ў друку ў 1996-м у часопісе «Першацвет». З тых часоў яе творы з'яўляюцца ледзь не ва ўсіх літаратурных выданнях Беларусі і ўваходзяць у многія калектыўныя зборнікі. З-пад

пера пісьменніцы выйшла ўжо каля 20 кніг, дзве траціны з якіх — дзіцячыя. Аўтарка часта сустракаецца са сваёй аўдыторыяй у школах, бібліятэках, летніках. Яе сын стаў прататыпам для некаторых герояў кніг.

«Ключ ад Вялікай Каштоўнасці» — кніга незвычайная. Гэта кніга-квэст. Яна дазваляе чытачу стаць адным з галоўных герояў гісторыі, пабудаванай на беларускай міфалогіі. Аўтарка стварае з міфалагічных істот вобразы для сучаснай казкі, крыху змяняе ім характары і знешнасць, робіць дзеючымі асобамі прыгодніцкага падарожжа, якое чакае маленькіх чытачоў. Асілак і Прыгажуня выпраўляюцца шукаць ключ ад Вялікай Каштоўнасці ў Злавесны лес, Ведзьміна балота і Таямнічае возера. Што за Каштоўнасць схавана ў скарбонцы, дзе насамрэч трэба шукаць ключ ад яе, чытачы змогуць даведацца, далучыўшыся да герояў.

Гэта далёка не першы эксперымент Кацярыны Хадасевіч-Лісавой з дзіцячымі кнігамі. Дастаткова згадаць хаця б інтэрактыўную кнігу «Вухудік», у якую было два «ўваходы» — для дзяўчынак і для хлопчыкаў. Але зразумець, як працуе кніга-квэст, што вядзе не па рэальным горадзе, а па чароўнай краіне, складана. Але «Ключ ад Вялікай Каштоўнасці» здольны «адчыніць» і фантазію чытачоў.

Намінацыя «Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства»

Колькасць прэтэндэнтаў на перамогу была невялікай, але гэта цалкам зразумела: звязана са спецыфікай жанру. Найлепшай кнігай літаратуразнаўства і літаратурнай крытыкі названа «Магія слова» Івана Саверчанкі, выдадзеная і прадстаўленая да конкурсу выдавецтвам «Мастацкая літаратура».

Іван Саверчанка — доктар філалагічных навук, літаратуразнаўца і

літалаг. З 2015-га года ўзначальвае філіял «Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы» Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Яго асноўныя навуковыя інтарэсы звязаны з гісторыяй і тэорыяй літаратуры, гісторыяй Беларусі, сучаснымі пытаннямі дзяржаўнасці і міжнароднымі адносінамі. Іван Саверчанка з'яўляецца лаўрэатам прэміі імя Ф. Багушэвіча Беларускага ПЭН-цэнтра (1999), літаратурнай прэміі «Залаты купідон» (2012), Міждзяржаўнай прэміі «Зорка Садружнасці» (2017). Працы даследчыка ў большасці прысвечаны знакам асобам беларускага Рэнэсансу і беларускай літаратуры XVI—XVII стст.

«Магія слова», такім чынам, з'яўляецца своеасаблівым канцэнтратам даследаванняў аўтара, бо змяшчае гістарычныя творчыя партрэты многіх яркіх дзеячаў беларускага пісьменства XII—XVII стст. Усебакова разгледжаны і ацэнены ўнёсак гэтых майстроў слова ў пашырэнне тэматычных і жанравых гарызонтаў беларускай літаратуры. У кнізе таксама раскрываюцца мастацкія стратэгіі, творчы метады і ідэйныя пошукі пісьменнікаў-інтэлектуалаў часоў Готыкі, Рэнэсанса і Барока.

Узнагароджанне аўтара такой кнігі ў Дзень беларускага пісьменства падаецца даволі сімвалічным.

Намінацыя «Лепшы дэбют»

Вылучаецца сярод астатніх тым, што ў ёй (няважна, прадстаўлены тут твор паэзіі, прозы або публіцыстыкі) імяны намінантаў нярэдка яшчэ невядомыя чытачам, а біяграфіі гэтых аўтараў даволі кароткія.

Перамога ў намінацыі «Лепшы дэбют» Нацыянальнай літаратурнай прэміі часта бывае другім значным эпізодам у гэтых біяграфіях.

Узнагарода ў гэтай намінацыі ўручаецца ўсяго толькі чацвёрты год. Папярэднімі пераможцамі сталі Маргарыта Латышкевіч за кнігу «Яблыкі» (2017), Юлія Алейчанка за кнігу «Пад чароўным шкельцам» (2018) і Станіслава Умец за кнігу «Сэрца Сакры» (2019). Сёлетні лаўрэат

працягвае чаргаванне прозы і паэзіі сярод пераможцаў. Найлепшым дэбютам 2020 года названы зборнік Вольгі Нікіценкі «Сузор'е птушкі», выдадзены ў «МінКаПрынт» і прадстаўлены да конкурсу Мінскім гарадскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Маладая паэтка скончыла Ліцэй БДУ і цяпер навучаецца ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце на перакладчыцкім факультэце.

У 2018 годзе стала пераможцай Фестывалю цікавай паэзіі «Сабака Керуака» ў Санкт-Пецярбургу (3 месца). Таксама з'яўляецца лаўрэатам міжнароднага літаратурнага конкурсу «Першацвет» (2019). Вершы Вольгі былі прадстаўлены ў некалькіх калектыўных зборніках, а ў пачатку 2020-га пры падтрымцы Мінскага гарадскога аддзялення СПБ выйшла яе асабістая кніга «Сузор'е птушкі». Рэдактарам выступіў Мікола Шабоўіч.

У 2020 годзе пераможцаў шэсць. Справа ў тым, што ў намінацыі «Лепшы твор драматургіі» было прадстаўлена толькі адно выданне. Астатнія намінацыі аказаліся значна больш папулярнымі: у намінацыі «Лепшы твор паэзіі» да конкурсу было дапушчана дванаццаць кніг, у намінацыі «Лепшы твор прозы» — трынаццаць, на званне «Найлепшай кнігі публіцыстыкі» таксама прэтэндэвалі трынаццаць выданняў. Але найбольш намінантаў налічвае раздзел «Лепшы твор для дзяцей і юнацтва» — дваццаць адна кніга. «Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства» вызначалі з трох прэтэндэнтаў, а «Лепшы дэбют» — з чатырох.

Першапачаткова на прэмію было пададзена каля 80 кніг, але экспертны савет дапусціў да разгляду журы не ўсе выданні.

«Сузор'е птушкі» — зборнік наіўных рамантычных вершаў, поўных захаплення прыродай, філасофскіх разваг на тэмы, якія заўсёды хвалююць маладых. Месцамі ён падаецца занадта эмацыянальным, часам — даволі разнародным, але функцыю дэбютнага зборніка — стварыць уяўленне пра стыль канкрэтнага аўтара — цалкам выконвае. Вольга яшчэ шукае сябе ў літаратуры, але ўжо з упэўненасцю кажа пра тое, што яе лёс належыць паэзіі. Хаця гэта не адзінае захапленне аўтаркі — яна малюе і сама стварыла ілюстрацыі і вокладку для сваёй першай кнігі.

«Сузор'е птушкі» — ідэальная дэбютная кніга: узнёсла, настроена накіраваная ў далёкую светлую будучыню.

Вядома, што любая прэмія або конкурс у сферы мастацтва так ці інакш не могуць быць цалкам пазбаўлены суб'ектыўнасці. Але ўзнагарода такога ўзроўня дакладна выконвае свае мэты — падтрымлівае творцу, заахвочвае да далейшай прадуктыўнай творчасці і павышае цікаўнасць грамадства да кніг, названых найлепшымі ў беларускай літаратуры за мінулы год.

«У лямпе старой шамаціць матылёк...»

Да Свята беларускага пісьменства ў Бялынічах варта згадаць некаторых беларускіх літаратараў, якія мелі дачыненне да мястэчка. Напрыклад, галоўным рэдактарам «ЛіМа» з 1959 па 1961 год быў выхадзец з Бялыніч Янка Шарахоўскі — аўтар кніг у многіх жанрах: у розныя часы ён таксама займаў пасады галоўнага рэдактара Дзяржаўнага выдавецтва БССР і намесніка міністра культуры. Васіль Найдзін, аўтар кніг у жанры сатыры і гумару, узначалываў рэдакцыйна-выдавецкі аддзел у Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь.

Але ёсць вядомыя літаратары, бялынічане, якіх лёс закінуў у замежжа. Адзін з іх — Ігар Шклярэўскі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў, аўтар многіх кніг, у тым ліку перакладу «Слова пра паход Ігаравы», прызнанага найлепшым у XX стагоддзі. Ігар Іванавіч жыве ў Маскве.

Яшчэ адзін выхадзец з Бялынічаў — Вячаслаў Казакевіч, сёння — грамадзянін Японіі, жыве ў Токіа. Вячаслаў Сцяпанавіч у свой час займаў прафесарскія пасады ўніверсітэтаў Таяма і Осака. Пасля выхаду на пенсію перабраўся ў сталіцу краіны. Аўтар многіх кніг паэзіі і прозы.

Вашай увазе прапануюцца пераклады вершаў Ігара Шклярэўскага і Вячаслава Казакевіча на беларускую мову.

Ігар ШКЛЯРЭЎСКІ

Наперадзе — усё, што было

Аму ў Парыжы сніцца сон:
сілявак ловіць ён пад вербай,
маці заве:

«Хадзі дадому!..»

І ўсё хутчэй цямнее бераг.
Блішчаць сіляўкі на вірах,
вось бацька — месяц у руцэ —
як з ліхтаром, трымае шлях
і свеціць на Берліне, Празе.
У балцы жабы хор свой ладзяць,
і голас над вадой знаёмы
заве:

— Хадзі, хадзі дадому!

***

Затоплены вербы, лугі, пералескі...

Вось Ігар Шклярэўскі
яшчэ не стары
лічыць варон,
а Валеры Раеўскі
стаіць, перавёрнуты дагары.

Шклярэўскі, Раеўскі...

А дзе ж Алена?

Чакала.

Вось тут на абрыве была.
Алена з маіх фотаздымкаў сышла...

***

Вечар. Травень. Адкрытая кніга.
У лямпе старой шамаціць матылёк.
Льецца ціхая музыка Грыга,
А з Сусвету надзьмуў халадок.

Наперадзе — магілёўскае лета,
паўстанкі, грыбнога дажджу цяпло,
вокны, прыемным святлом сагрэтыя,
яшчэ наперадзе — усё, што было.

***

Вось хлопчык, я бягу дадому,
Клічуць мяне з дняпроўскай кручы,
І хмара матылькоў бязгучных
Сумуе нада мной натхнёна.

Пад лямпачкай без абажура
Малодшы брат і маці з бацькам,
Усе бульбу весела ядуць там —
У нас бядуць не панура.

Учацвярых яшчэ жывём,
Нягучна радыё іграе
І доўга ў полі за Дняпром
Зямны заход не дагарае.

Вершы пра бязважкасць

Я помню звон той увушышу
ды разам з дзіўнай весялосцю.
Ад крамы крокі ў тры вішу —
бязважкасць раптам мяне ўзносіць.

І я смяюся...
Бохан хлеба
Мяне не адпусціў на неба.

***

У твар не помню аніводнае бярозы
і воблака ніводнага не помню.
Яны мялі на небе і шумелі,
і то запальваліся, то хмурнелі.
Заплюшчу вочы...

***

Падляцеў верабей да балкона
і авоську з эжай клюе...
Скача гэты юнец зялёны
і зусім не баіцца мяне.

Падыду да аконнай рамы,
без нагоды не раззлуюся.
Я і сам яшчэ не абстраляны —
і зусім людзей не баюся!

***

З вар'яцкім рахункам з банка,
з куфрам звышдарагіх камянёў,
з самалётам, з яхтай і замкам,
з садамі, поўным птушак, звяроў,

чорт з'явіўся ў маёй кватэры,
лісліва выгнуўся ў форме дугі...
Я сказаў яму ціха:

— Павер,
Надта позна, мой дарагі!

Сшытак з рускімі вершамі бачыш,
што ў нярускіх краях прагне тла?
Да апошняга, ты прабач,
ую душу — у яго ўклаў.

***

Наскакалася сонца на вокнах да ўпаду.
Краму ў двары ўжо даўно зачынілі.
Котка спаймала жывую цыкаду,
што шкрабе па асфальце
рэшткамі крылаў.

Абміну збоку вэрхал і тлум — не бяда,
па-японску выхаваны і спакойны,

І бярозы, і таполі,
і хмары з навальніцай, і аблокі
зліваюцца, цякуць, ляцяць,
шумяць.

Не помню твару аніводнае бярозы
і воблака ніводнага не помню.

***

Сняцца мне затанулыя вербы
і дарогі пяшчанае дно.
Я без іх столькі і часіця не меў бы,
я памёр бы ў лякарні даўно,
калі б толькі, глядзеўшы ў сцяну,
не сшыоў на Дняпро, на Дзвіну...
За дзяцінства,

за ічасце чапляюся,
дзе і вогнішча, і сябры,
за пясок берагоў на Дняпры,
за стагі, дзе ад буры хаваюся.
Я кудысьці спаўзаю, тану
і трымаюся за траву,

за русалак хісткую ціну,
за вярхоўку гнілых каранёў,
за апошнюю нітку гусіную,
за сівое тваё павуцінне!

Не спі, калі сонца заходзіць

Падняў і панёс мяне сон.
Гаспадыня мне наўздагон:
— На захадзе сонца
не варта спаць... —
Лячу я! Жніво пада мною.
А цела маё жывое
засталося на лаўцы
ў той хаце.

Туды, небасхіл дзе палае,
лячу і варон абганяю.
У захапленні душа анямела.
І весела мне адлятаць,
і страшна, аднак, губляць
акно, дзе пакінуў я цела...

Фота Кастуся Дробава.

да цыкады звяртаюся: «Як шкада!»
і да коткі: «Смачна есці, шаноўная!»

Амаль што ў казцы

У мястэчку пад вечар ўключаюць завею,
разводзяць русалак у алмазных акенцах.
Закінуўшы кнігі, ззубіўшы партфель,
На печцы сядзіш з катом на каленках.

Раўніны разбегліся, поўня мінае,
салдацкі строй, галубы трызняць недзе,
дзеўкі разлегліся, мора віна,
абрыс Фудзіямы. Да чаго тут яна?
А печка ўсё едзе і едзе, і едзе...

Правілы

Дазваляецца песні спяваць,
за бутэлькамі шумна сядзець,
колькі хочаш дзяўчат запрашаць
і над імі рупліва пацець.

Як жадаеш, можаеш тут жыць.
Не залазь толькі ў сутнасць жыцця.
Пойдзеш — не забудзь пагасіць
Месяц, Сонца і Млечны Шлях.

***

Калі доўга глядзець скрозь горы
на абрысы японскіх палёў,
усё роўна ўбачыш над борам
беларускіх сваіх журавоў.

Над чаротам зайдуць на пасадку,
наспяваючы быццам сказаць:

мы, як бачыш, тутака, братка,
а цябе даўно не відаць!

Казка

Ходзіш, ходзіш па кватэры,
паліш, паліш цыгарэты,
ды згадаеш без намеру:
жыў-быў Ганс калісьці з Грэтай.

У хаце з пернікаў і кексаў —
па лядзенчыку ў акенцах,
птушкі мараць пажывіцца
вельмі смачнай чарапіцай.

Бачу, нібы ў пакаранне,
Грэту хвораю на вязанне,
з куфлем Ганс сядзіць піўным
і з гармонікам губным.

Не змянілася нічога,
што было за тым парогам —
у пакоі, дзе хлапчом
быў я ў казкі ўцекачом.

Ты ж грубка ды ляжанка,
стосік кніжак жалю варты,
у шкле, што трэснула, — завяя...
А за трыдзеціць зямель,

як заўсёды ў добрым стане,
у пырсках цацачнага свету
імчыць на «мэрсэдэсе» Ганс,
яго чакае ў гмаху Грэта.

Пераклад з рускай
Юрыя НЕСЦЯРЭНКІ

Вячаслаў КАЗАКЕВІЧ

Дзьмухаўцы

У бок ад хутара і лецішчаў
жыве старая разам з коткай.
І дзьмухаўцоў там тысяч з дзесяць
маўчаць пад вокнамі ля плота.

Стаіць дамок над самым
возерам,
на днях яго знясуць бульдозерам.
Аднак між птушак і звяроў
вядома ўсім пра ваяроў —

за хату з коткай на канаве,
за бабці горкае жыццё
гатовыя галовы скласці
ўсе дзесяць тысяч дзьмухаўцоў.

Васіль НАЙДЗІН

Гняды

Антось меў свае калёсы.

Цяпер так гавораць пра аўтамабіль альбо матацыкл. Ды не пра сучасную суд-тэхніку гамонка. Антось працаваў малаказборшчыкам, а таму ў яго распараджэнні быў конь. Цёмна-рыжай масці. Гняды, значыць.

— Но-о-о!.. — уладкоўваючыся зручней на няхітрым сядзенні і папраўляючы бітоны, даваў ён каманду свайму надзейнаму «матору». І трэба было бачыць, з якім гонарам і задавальненнем ехаў найлепшы малаказборшчык раёна па вуліцы. Нядаўна і мясцовая газета пра яго пісала. Нават здымак баў. На жаль, без каня... Ён прасіў, прапаноўваў. «Нямодна...» — усміхнуўся карэспандэнт і ўвечы ў Антосю для нашчадкаў пад бэзам, на фоне нядаўна пафарбаваных з фантазіяй веснічак. Конік, запрэжаны ў калёсы, матляў галавой непадалёк. Відаць, пакрыўдзіўся...

Да райцэнтра — там знаходзіўся малаказавод — рукой падаць. Няпоўныя два кіламетры. Па дарозе і да гараджан, якія жылі на ўскрайку мястэчка і яшчэ трымалі карову, заязджаў Антось. Вёў агітацыю: прадавайце, грамадзяне, малако дзяржаве. Хто ж, калі не мы, будзе выконваць харчовую праграму, чарговую...

Хапала яму часу і на вырашэнне ўласных спраў. Лацвей з канём! Заўсёды агарод дагледжаны. Узарана, пасаджана ўсё як мае быць. А ўвосень убрана ў найлепшыя тэрміны. Ён і аднавяскоўцам у просьбах не адмаўляў. Заўсёды шоў на выручку, чым і заваяваў аўтарытэт і павагу.

У асобных гаспадароў ужо меліся міні-трактары на двух, а некаторыя варыянтны былі і на чатырох колах. Ды нешта не дужа ім радаваліся. Па-першае, не слабакруляка мог з гэтай тэхнікай справіцца. Паліва, догляд... Іншая справа — конік.

— Дзе ты са сваім трактарам тут павернешся-развернешся?! — разводзілі рукі незадаволеныя тэхнары. — А так і дрэўцы будучы цэлыя, і ўсё акуратненька. Глушым гэтую тарахцелку. Бач, птушкі ўсе разляцеліся, напалохаліся... Конікам трэба, конікам. Давайце я паважу...

Антосю выказвалі словы ўдзячнасці, рабілі спробы сунуць у кішэню пяцёрку-дзясятку, а то і больш.

Ён не дужа радаваўся, іншым разам і крыўдзіўся:

— Не мая заслуга. Конік зрабіў. лепш пакарміце яго... І вады даць трэба — мокры ад працы. Я са сваім гнядым хоць на край свету. Цягавіты ён у мяне...

— Слухай, што скажу, — пачала ў абед размову жонка. — Сцяпанка з Зойкай пакідаюць нас.

Для Антосю гэта была не навіна. Сын са сваёй маладой жонкай яшчэ тым летам планавалі пераехаць у райцэнтр. Яны і працавалі там: Сцяпан мулярам у адной з будаўнічых арганізацый, а нявестка медсястрой у райбальніцы. З інтэрнатам нешта не атрымлівалася, купіць уласнае жыллё таксама пакуль не выпадала, таму ўрэшце прынялі рашэнне пайсці на прыватную кватэру.

— Варыянт не з лепшых, — уздыхнуў Антось. — Не хочуць цяпер дзеці жыць разам з бацькамі. Можна, гэта і правільна. Самастойнасці больш: ніхто табе не ўказвае, не павучае...

— Што тут добрага?! — прысела каля мужа гаспадыня. — Не дужа мы ім указвалі, дапамагалі чым маглі. Хацелася б дажыць, каб унукаў пабачыць, пакалыхаць іх. Але пра гэта я нават спытаць баялася.

— Ім вырашаць.

— А-а, усё ўжо вырашана. Без нас... За кватэру плаціць цяпер трэба — ого-го!

— Больш, відаць, чым мы думаем.

— Анягож... Я вольна пра што зараз: Сцяпан ніяк машыну не знойдзе перавезці. Хоць з вялікіх рэчаў — халадзільнік, ложак. Ну, яшчэ тое-сёе.

— Дык у яго ж арганізацыі машын...

— Ты быццам бы радыё не слухаш і газет не чытаеш! Кожны грам бензіну на ўліку. Кантроль за ўсім... ці, можа, іншая якая прычына. А заўтра ў Сцяпана адгул. Ён не прасіў, адцягваў, але яго адпраўляюць. Можна б, на кані?..

Антось умомант ажывіўся.

— Як гэта я сам не дапетрыў? За два рэйсы абавязкова ўправімся: халадзільнік «уцяпілі», каб не пашарпаць, ложак разбярэм, наверх матрац, не гаворачы ўжо пра вашы пярэны.

— Антоська! — паглядзела вінавата на мужа жонка. — Пагавары са Сцяпанам. Саромеюцца яны на Гнядым.

Чын-чынаром

Апавяданні

Сын выслухаў бацьку моўчкі. Закурыў.

— Дык не ўвойдзе, тата, усё ў твае калёсы. — Сцяпан усміхнуўся і дадаў: — Надарвём каня...

— А мы за два разы...

Нявестка няміла паглядзела на мужчын і пайшла ў другі пакой.

— Халадзільнік не ўпішацца, — тармазіў як мог сын. — І хатулі пазвальваюцца... Збірай тады іх.

— Усё ўпакуем, увяжам, — не здаваўся Антось. — Акуратненька, без спешкі. І даставім чын-чынаром! На нашым гнядым. Не конь, а золата! Найвышэйшай пробы...

З-за занавескі паказалася галава нявесткі:

— А раптам дождж!

— Перачакаем... Плёнкай накроем.

— Хопіць, тата, агітаваць. Дадумацца: выпраўляць родных дзяцей у горад на калёсах.

— Я іх са шланга яшчэ раз памью, вычышчу... Малако ж важу, куды ўжо большая чысціня. Ну што вы, дзеткі...

Антось дзе стаяў, там і сеў. У яго быццам бы нешта абарвалася ўнутры. Зрабілася там пуста-пуста...

Сын заўважыў, як пабялеў твар у бацькі.

— Хопіць, што ў ЗАГС ледзь не на самазвале ездзілі. У іншых бліскучыя іншамаркі, нават аўтобусы. А мы на задрыпаным «жыгулёнку», следам на падстрахоўцы ржавы суседскі «масквіч». А цяпер зусім на возе... праз увесь горад. Сорам!

Антось папрасіў у сына цыгарку, закурыў — першы раз за апошнія дзесяць гадоў, — і выбег з хаты...

На прасторным, дагледжаным двары стаяў запрэжаны ў калёсы Гняды. Ubачыўшы гаспадара, конь заматляў галавой, і па целе яго прабегла хваля дрыжыкаў. Антось ведаў: так жывёла выказвае радасць сустрэчы з ім.

— Вось так, Гняды! Саромеюцца нас...

У вялікіх конскіх вачах былі прыродная таямнічасць і спакой. Не ведаў Гняды, чым ён правініўся перад людзьмі.

Коцікі

У аўтобус зайшла дзяўчына ў блакітнай, як веснавое неба, хусцінцы. У руках яна трымала галінкі, усыпаныя шэранькімі пушыстымі камячкамі. Увага пасажыраў адразу была звернута да гэтых прадвеснікаў вясны.

— Коцікі! — сказаў нехта ласкава. І на тварах многіх пасажыраў заззялі ўсмешкі. — Дзе вы бралі такія?

— Падарунак, — ветліва адказала дзяўчына.

Яшчэ цяплейшымі сталі сонечныя зайчыкі, якія, дзякуючы веснавым лужынам на дарозе і шкельцам машыны, весела скакалі па аўтобусе.

— У каго там коцікі? — зірнуў на прыпынку ў салон вадзіцель. — А-а, вясна-а... Можна, прадаюць дзе?

— лепш самому дубоў наламаць.

— Паспрабуй дастаць, — буркнуў сталы мужчына. — У дзяцінстве запаленне лёгкіх атрымаў. Лез па іх аднойчы ды праваліўся ў снег. А пад ім ужо вада... У мокрых штанах дамоў бег.

— Асцярожна трэба, — паспачувала яго суседка. — І ўсё ж — якая прыгажосць!

— Хутчэй бы цёплыя дзянькі.

— Не спяшайцеся... Усяму свой час.

Здаецца, кожны з пасажыраў у гэты момант уявіў, як дзесьці каля ракі золкі вецер перастуквае галінкамі вербалозу. А коцікі ўсё роўна цягнуць свае шапачкі ўверх. Там сонейка. Промнямі сваімі яно распраўляецца з пякучым снегам. У такім разе гавораць і пра ваду, што халодная яна, як той лёд. Вада аблізвае галінкі-пруцікі ўсё вышэй і вышэй, падбіраючыся да коцікаў. Хутка ледаход скончыцца, а вада стане палонніцай берагоў. Толькі цяпер вельмі цяжка дабірацца да гэтых камячкоў-пушынак, пашчотна празваных у народзе коцікамі...

Выходзячы на чарговым прыпынку з аўтобуса, дзяўчына прымацавала каля пярдніх дзвярэй адну галінку.

— Гэта ўсім вам, — кінула яна на развітанне.

І коцікі паехалі з намі. З намі ехала сама вясна.

Цюльпаны

Яны былі вельмі прыгожыя. Стаялі ў цэнтры на стале — побач з іншымі букетамі кветак. Але свае чырвоныя і жоўтыя галоўкі трымалі вышэй за астатніх.

У клас адзін за адным, па-святочнаму апранутыя, сур'ёзныя, уваходзілі вучні: хутка развітанне са школай. А сёння — чарговы экзамен.

І кветкі, аблашчаныя промнямі веснавога сонейка, якія ўрываліся ў шырокія вокны, рабілі настрой яшчэ больш прыўзнятым, абстаноўку — урачыстай. Нават класная не ўтрымалася:

— Якія цудоўныя цюльпаны!..

Да пачатку экзамену заставалася некалькі хвілін, калі дзверы адчыніліся. У клас нясмела ўвайшла бабуля. Прыгледзелася. Позірк яе спыніўся на кветках...

— Вось яны... Усе! Так я іх берагла... Першы раз за свае семдзесят гадоў пасадзіла. І ўсе сарты ўдаліся. Ай-яй-яй...

— Пачакайце... Мы разбярэмся... — Настаўніца, не ведала што казаць і рабіць.

— Што тут разбірацца... — Бабулька ледзь не плакала і, пакідаючы клас, не ўтрымалася — грывнула дзвярыма...

Пасля экзамену ўсе выйшлі з класа хутчэй звычайнага. У той дзень ніхто не дарыў настаўнікам букетаў кветак. Так і засталіся ўсе яны на стале. Бо сярод усёй гэтай прыгажосці, створанай прыродай, былі крадзежныя цюльпаны.

Фота Кастуся Дробова.

Пад аховай Божай Маці

Літаратар і музыкант Юры Несцярэнка жыве і працуе на Бялыніччыне ўжо шмат гадоў, натхняецца яе краявідамі, вывучае і даследуе гісторыю, плённа займаецца краязнаўствам. Пра тое, што значыць для пісьменніка гэты куток Бацькаўшчыны, напярэдадні свята творца расказаў карэспандэнту «ЛіМ».

Пра гісторыю і сучаснасць

Адна з легенд распавядае, што сваю назву горад атрымаў ад чудатворнага абраза Бялыніцкай Божай Маці, што ў пачатку XIII стагоддзя прынеслі манахі Кіева-Пячэрскай лаўры, якія выратаваліся ад войскаў хана Батыя. Адночы ўночы, падчас прыліву ракі Друць, ад абраза Багародзіцы стала сыходзіць свячэнне. На тым месцы вырашылі заснаваць манастыр, а горад стаў называцца Бялынічы — белыя ночы. Стагоддзі таму гэтую святыню шанавалі ва ўсім Вялікім Княстве Літоўскім — не толькі праваслаўныя, але і каталікі, і ўніяты. Цяпер выява Багародзіцы ўпрыгожвае герб горада, але сам абраз — адна з самых каштоўных рэліквій Беларусі — у сярэдзіне XX стагоддзя бесследна знік, як і крыж Ефрасінні Полацкай. Але людзі вераць, што Божая Маці і цяпер ахоўвае іх край. Штогод тут ладзяцца паломніцтвы, вернікі арганізуюць хрэсны ход да святых месцаў, звязаных з абразом.

Ёсць і іншая версія паходжання назвы, больш ранняя — за XII стагоддзё захаваліся звесткі, якія прыводзіць іерарманас Васілій (Жудро). Яны распавядаюць, што існавалі летапісныя спісы, дзе згадваўся Бялынь, які жыў на гэтай тэрыторыі. Такім чынам, бялынічы — яго нашчадкі, дзеці. Мне гэтая версія падаецца больш рэальнай.

Час змяняе аблічча месца

У Бялынічах прайшло маё дзяцінства з 5 гадоў і юнацтва: ад дзіцячага садка да заканчэння школы і навучання ў прафтэхвучылішчы. Потым войска, ВНУ і нядоўгае вяртанне ў роднае мястэчка. Сюды запрасілі на працу бацьку, ён стаў дырэктарам лягаса, працаваў тут 27 гадоў. Толькі цяпер заўважаецца, як шмат аддзяляе ад тых шчаслівых часоў: няма ўжо ні садка, ні школы, ні вучылішча.

Праўда, застаюцца больш глабальныя рэчы — у асноўным прыродныя аб'екты, якія з цяжкасцю паддаюцца «перапланаванню»: рака Друць ці, напрыклад, пагорак пад назвай Перунова гара (альбо Ільінская — больш позняя назва) са старажытным каменным крыжам у цэнтры, з якога і пачыналіся Бялынічы. Таксама Ліпава Гай, закладзены Агінскімі, дзе яшчэ пакуль захоўваецца сажалка з тых часоў, ды лес, які на пачатку 1970-х бялыніцкія лесаводы пасадзілі пад кіраўніцтвам майго бацькі.

Від з Перуновай (Ільінскай) гары на Задруцкую Слабоду.

Камень на Перуновай (Ільінскай) гары з пазнакай, што адсюль пачыналіся Бялынічы.

Дарэчы, у народзе Перунову гару называлі Свінтар (польская назва, якая пазначае месца пахавання). Пагорак гэты вельмі адметны. Калісьці там была капліца, якая на пачатку XX стагоддзя згарэла. Пра гэта згадвалі некаторыя пісьменнікі, напрыклад, Янка Шарахоўскі. Яго апісанне таго месца супадала цалкам з тым, што пабачыў я. Цяпер капліцу там аднавілі. А пагорак той вельмі добра падыходзіў для жылга альбо пад аб'ект абарончага значэння: побач — месца пад назвай Глінішча, Пяскі, з іншага боку — рака і крыніца. Прыродныя артэфакты як знірок сабраныя ў адным месцы. У свой час пісьменнік Міхась Карпечанка арганізаваў валандарскія работы, усё ўпарадкавалі, паставілі памятны знак аб тым, што тут пачыналіся Бялынічы.

Сёння — паміж тым, што было, і тым, што будзе

Існавалі ў Бялынічах і Польскія могілкі, якія зруйнавалі пасля вайны. Нядаўна там хацелі пабудавць гіпермаркет. Але я добра памятаў пліту з надпісам аб пахаванні Адэлі з Падбярэзкіх, народжанай 19 кастрычніка 1815 года. Ёй не было яшчэ і 40 гадоў, калі яна памерла. У надпісе значылася, што побач ляжалі 2-гадовая дачка і 4-месячны сын. Пазней вядомы археолаг, бялынічанін Алесь Вашанаў знайшоў у архівах Акадэміі навук звесткі пра сям'ю Адэлі — яны захварэлі падчас эпідэміі. Я думаю, што камень закатаюць у падмурок новай пабудовы. Але ж ім зацікавіліся і вырашылі захаваць на тэрыторыі аднаго з касцёлаў. Яго ўжо былі гатовы транспартаваць, але калі даведзіліся пра памеры і вагу, ад ідэі адмовіліся. Потым высветлілася, што пліта — не адзіная, ёсць тут і склепы пад зямлёй... Узнялася магутная хваля грамадскай цікавасці! Нават здолелі дабіцца, каб будаўніцтва на тым месцы забаранілі. Цяпер там разбіты сквер, дзе ўсталяваны камень і агромністы крыж з распяццем. Іншыя камяні, якія адшукалі, паскладалі побач — цяпер гэта памятны комплекс.

На месца, дзе стаяў былы знакаміты касцёл кармелітаў (на вялізных сценах ды ў сутарэннях якога мы гулялі ў дзяцінстве), запрашаю іншагародніх сяброў і знаёмых, каб паказаць: вось тут, пад асфальтам, засталіся пакоі, аркі, пераходы, нават не зруйнаваныя, а проста засыпаныя зямлёй. У народзе казалі, што падземныя хады вялі ў бок Ліпавага Гаю і да рэчкі. Заўжды ставіўся да гэтага як да легенды. Але з часам з'яўляліся ўскосныя звесткі, што гэта сапраўды так і было. Неяк будаўнікі капалі каналізацыю і па лініі цэнтральнай вуліцы прабілі цагляны звод, пад якім праглядалася памяшканне. Але ў савецкі час гэта было непатрэбным. Усё зацэментавалі...

Старэйшыя згадвалі, як лазілі ў тых сутарэннях і склепах у дзяцінстве. Была і пагалоска, што ў 1950-я гады там хавалася цэлая банда. А выраслі тыя чуткі

з выпадку, які меў месца ў рэальнасці: там насамрэч хаваўся беглы зэк.

А справа была вось у чым. Руіны манастыра заўжды прыцягвалі хлопцаў, яны ўвесь час знаходзілі там штосьці цікавае. Якраз у развалінах двух дзяцей і вылавіў зэк... Загадаў, каб яны нікому пра яго не казалі, а толькі прыносілі ежу. Хлопцы вымушаны былі падпадкавацца, бо, мусіць, злачынца запалохаў іх пагроза мі, што зробіць кепска іх блізкім. Праўда, праз некалькі дзён знікненне ежы заўважылі бацькі і прасачылі за дзецьмі. Беглага арыштавала міліцыя.

Дай Бог, каб калі-небудзь знайшліся зацікаўленыя і дасведчаныя людзі, якія б аднавілі старажытную гісторыю Бялынічаў. Не сумняваюся, месцы, якія б удалося аднавіць, зноў сталі б любімымі ў бялынічан.

Падчас вандровак у іншыя краіны ў мяне неаднойчы ўзнікала дэжаву, звязанае з малой радзімай. У Люблінскім ваяводстве калісьці шмат часу правёў на беразе ракі Вепж, прытоку Віслы. Вепж вельмі падобная на Друць. Таксама як і рака Лаўзітцэр Найсэ (яна ж Ніса Лужыцкая) на стыку межаў Германіі, Польшчы і Чэхіі. Сасновыя лясы ў Швецыі вельмі падобныя на нашы,

Каменны старажытны крыж з выявамі людзей у цэнтры Перуновай (Ільінскай) гары.

хоць і растуць на іншай глебе. Але вось касцёлы ва ўсіх тых краінах іншыя — толькі ў Літве былі падобныя на былы Бялыніцкі касцёл кармелітаў.

Пацалаваныя Богам

Бялыніцкая зямля ўздавала шмат талентаў, якія сталі вядомымі ў бліжнім і далёкім замежжы. Напрыклад, ураджэнец Бялынічаў Юрый Арахоўскі, контр-адмірал. Апанас Лянькоў, які нарадзіўся ў вёсцы Малы Трылесін, стаў адным з заснавальнікаў ракетабудавання ў СССР. Даўно сачу за творчасцю земляка, паэта Вячаслава Казакевіча. Яшчэ ў другой палове 1980-х чытаў-перачытваў яго публікацыі ў часопісе «Юноста», які, дарэчы, рэдагаваў у той час яшчэ адзін наш знакаміты зямляк Ігар Шклярэўскі. Тады ж, у 1980-я, адбылася наша першая сустрэча: Вячаслаў трапіў да мяне дадому са сваім малодшым братам ды іншымі сябрамі-бялынічанамі, якія дэманстравалі маскоўскаму госцю «юнае дараванне».

Але зацікаўлена мы сталі кантактаваць, калі Вячаслаў Сцяпанавіч перабраўся на сталае жыхарства ў Японію — працаваў ва ўніверсітэтах Осака і Таяма. Дзесьці напрыканцы 1990-х ці ў самым пачатку 2000-х я напісаў ліст да прафесара Казакевіча. Там, сярод іншага, былі пытанні пра юнацкія гады самога Казакевіча, пра Шклярэўскага — і атрымаў падрабязны адказ па ўсіх пунктах. Далей былі сустрэчы і цікавыя размовы пры кожным прыездзе Вячаслава ў Беларусь.

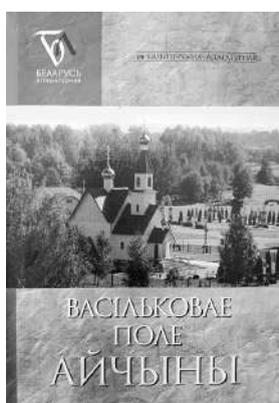
Запісала Яна БУДОВІЧ
Фота Юрыя НЕСЦЯРЭНКА

Кветкі Бацькаўшчыны

Серыя «Беларусь літаратурная» выдавецтва «Мастацкая літаратура» сёлета папоўнілася цікавай і змястоўнай кнігай «Васільковае поле Айчыны». У зборнік увайшлі творы аўтараў з Бялыніччыны. Пра мала вядомых з іх распавядаецца ў біяграфічных нарысах.

Так, адным з самых унікальных твораў у славянскай літаратуры XIX стагоддзя быў Зянон Фіш (альбо Тадэвуш Падальца). Хоць пісаў ён па-польску і ў асноўным пра Украіну, значнасць яго творчасці для беларусаў не змяншаецца. У свой час Зянон Фіш быў апанентам рускага публіцыста Мікалая Кастамарава, іх дыскусія «віравала» на старонках друкаваных выданняў 1860 года. Кастамараў у з'едлівай форме высмейваў

прагу рэгіянальных літаратараў да сваёй гісторыі, на што Фіш адказваў: «Дзе няма павагі да бацькоў, там няма месца любові да дзяцей...» і, абпіраючыся на палажэнні Літоўскага Статута, даводзіў, па сутнасці, права нацыяў на самавызначэнне. Даследчык творчасці Фіша Леанард Савінскі ў артыкуле зазначае: «Ён быў спрытным і чуйным даследчыкам грамадскай думкі, тэндэнцый, якія пераважалі ў той час, і хутка станавіўся іх клапатлівым прадстаўніком. Незвычайная даступнасць думкі, свабода і лёгкае слова, густа

прыпраўленае соллю, і перш за ўсё жыццёвая важкасць закранутых пытанняў — гэта, а не што іншае, было падставай папулярнасці Фіша як публіцыста. Дадалі яму папулярнасці і артыкулы эканамічнага зместу, напоўненыя здаровымі разважанымі і веданнем прадмета...»

Змешчаныя ў выданні вобразныя, лірычныя санеты Зянона Фіша аб суровай прыродзе Фінляндыі, якая надзвычай моцна ўразіла пісьменніка падчас вандроўкі, трапна дапаўняюць яго творчы партрэт.

Вітольд Бялыніцкі-Біруля шырока вядомы найперш як мастак. У выданні ж змешчана і яго апавяданне «Лісінае паляванне», напісанае яркай, жывой мовай. «Інтымна-лірычнае ўспрыманне прыроды як жывой субстанцыі, з усімі найтанчэйшымі яе адценнямі, музычнай складанасцю танальнай гамы, і ёсць насамрэч выразная адметнасць мастакоўскага стылю В. К. Бялыніцкага-Бірулі», — зазначае ўкладальнік выдання Міхась Карпечанка. Гэта ж характэрна і для яго прозы.

Нямала новых адметных імёнаў адкрые для сябе чытач, павандраваўшы па «Васільковым полі Айчыны»: выданне разлічана на шырокую аўдыторыю.

Яна БУДОВІЧ

Зорка натхнення

Выданне, у якім сабраны жыццьяпісы 66 ураджэнцаў Бялыніччыны, распавядае айчынную гісторыю, персаніфікуючы яе. Кніга «Імёны ў кантэксце эпох» Міхася Карпечанкі складаецца з нарысаў знакамітых людзей гэтага куточка Бацькаўшчыны, прычым многія з іх сталі славытымі далёка за межамі Беларусі.

Пісьменнікі, акцёры, мастакі, дзяржаўныя дзеячы, военачальнікі — сузор’і таленавітых і геніяльных асоб падарыла свету Бялыніччына. Наш сучаснік, беларуская оперная зорка сусветнага маштабу, тэнар Юрый Гардзецкі, пераможца VII Міжнароднага конкурсу вакалістаў імя Станіслава Манюшкі; праекціроўшчык субмарыны шляхціц Казімір Чарноўскі, чымі царцямі скарыстаўся афіцыйны «бацька» першай у Расіі падводнай лодкі Карл Шыльдэр; найвядомейшы расійскі гіпнолаг Генадзь Ганчароў, заснавальнік і кіраўнік Маскоўскай школы гіпнозу — расповеды пра сьлінных бялынічанцаў чытаюцца на адным дыханні, як мастацкія творы, толькі з усведамленнем таго, што ўсё, аб чым ідзе гаворка, мела месца ў рэальнасці. Аўтар здолеў сумясціць гістарычную праўду і актуальнасць, значнасьць дасягненняў... Міхась Карпечанка не проста пераказвае жыццёвую і творчую біяграфію землякоў, але і падае характарыстыку іх творчасці, выкладае асноўныя стрыжань, знаёміць з перакананымі сьлінных асоб.

Адзін з герояў — палкоўнік запасу Сяргей Гейсцер, выбітны спецыяліст у галіне супрацьпаветранай абароны, радыёэлектроннай барацьбы — са старонак кнігі раіць усім чытаць і перачытваць класікаў беларускай літаратуры, каб атрымаць найвялікшую асалоду ад мілагучнасці і музычнасці матчынай мовы і непаўторнага каларыту роднай прыроды. Тое, што па характары сваёй дзейнасці далёкі ад прыгожага пісьменства чалавек ведае на памяць Коласаву «Новую зямлю» і шматлікія творы Янкі Купалы ды

іншых класікаў, выклікае вялікую павагу не толькі да яго, але і да зямлі, дзе ён стаў і вучыўся, да яго настаўнікаў — супрацоўнікаў школы райцэнтра.

У Бялынічах нарадзіўся і Янка Шарахоўскі, аўтар першай грунтоўнай навуковай біяграфіі Янкі Купалы пад назвай «Пясняр народных дум», якая адрозніваецца ад папярэдніх біяграфічных прац строгай навуковай дакументаванасцю. Даследчык апублікаваў і многія новыя дакументы, знойдзеныя ў архівах, узнавіў шматлікія невядомыя старонкі з жыцця песняра. Варта адзначыць, што працаваў Янка Шарахоўскі ў 1930-я гады, калі актывізаваўся вульгарна-са-

цыялагітарскія тэндэнцыі ў беларускім літаратуразнаўстве і крытыцы. Паэта абвінавачвалі ў нацыяналізме, адзначалі, што творца «зайшоў у тупік са сваім ідэалам радзімы». Янка Шарахоўскі паказаў значэнне творчасці Янкі Купалы для Беларусі. Міхась Карпечанка прыводзіць найбольш адметныя вытрымкі з навуковай спадчыны даследчыка, па якіх можна зрабіць выснову: многае з таго, аб чым ён пісаў, не страціла актуальнасці і сёння.

Адзін з найцікавейшых расповедаў пад вокладкай кнігі нарысаў — матэрыял пра выдатнага паэта Ігара Шклярэўскага, які лічыцца расійскім, але з’яўляецца ўраджэнцам Бялынічаў. Біяграфія пісьменніка прымушае задумацца: чаму ён не рэалізаваўся на радзіме? Карпечанка падае цікавы факт: як аказалася, першы зборнік паэзіі Ігара Шклярэўскага пад назвай «Я іду!» павінен быў пабачыць свет у Беларусі, але на стадыі выдання пільныя рэцэнзенты палічылі кнігу «ідэянагаганнай»: набор быў расьсыпаны. М. Карпечанка прыводзіць урывкі з твораў І. Шклярэўскага і нават на аснове некаторых яго лістоў малюе псіхалагічны партрэт пісьменніка.

Не менш цікавымі падаюцца матэрыялы пра рускага драматурга, сцэнарыста і журналіста Аскара Курганова, найбуйнейшага спецыяліста ў галіне беларускага мовазнаўства Міхася Яўневіча, славутага ва ўсім свеце вучонага-нейрафізіка, героя Украіны Валерыя Казакова ды многіх іншых. Усе яны — дзеці Бялыніччыны, зямлі, якая раскінулася пад чароўнай зоркай натхнення і прыгажосці.

Тэкст пададзены на трох мовах: беларускай, рускай і англійскай.

Наступнае выданне, падрыхтаванае да свята, — альбом «Ларыса Журавовіч». Кніга прысвечана творчасці беларускай мастачкі, якая жыве і працуе ў Бялынічах. У альбоме змешчаны рэпрадукцыі яе найлепшых жывапісных твораў. Нацюрморты, партрэты, пейзажы пазнаёмяць чытача з будзённым жыццём беларускай глыбінкі. Героямі карцін мастачкі з’яўляюцца і звычайныя людзі, і непаўторная прырода гэтага краю. Кніга ўтрымлівае цікавыя інфармацыйныя матэрыялы:

аповед мастачкі аб перыпетых уласнага жыцця і мастацкіх пошукаў, мастацтвазнаўчы аналіз яе творчасці.

Для маленькіх чытачоў на свяце выдавецтва прапонуе кнігу Ліны Багданавай «Як маленькія сябры найвялікшы скарб шукалі». Галоўныя героі кнігі, Яначка і Данька, жыхары невялікага беларускага гарадка, вялікія аматары казак і прыгод, збіраюцца ў першы клас. Ім вельмі падабаецца будучая школа. Дзеці вырашаюць падараваць ёй што-небудзь прыемнае, важнае і каштоўнае. Але дзе знайсці такі падарунак, які б усім стаў карысны? Дый не толькі ў школе. На дапамогу малым прыходзіць казка. Берагіня найлепшых традыцый свайго краю Скарынка знаходзіць дзятве незвычайных памочнікаў — беларускіх гномаў. Тыя вандруюць па краіне ў пошуках найвялікшага скарбу...

Яна БУДОВІЧ

Яна БУДОВІЧ

Легенды і тэорыі

Перад Днём беларускага пісьменства асабліваю ўвагу прыцягнуў да сябе Бялыніцкі край, бо менавіта ён сёлета прымае штогадовае свята кнігі. А краязнаўства — справа заўсёды шматгранная, якая патрабуе прыглядацца да самых розных аспектаў жыцця мясцовасці.

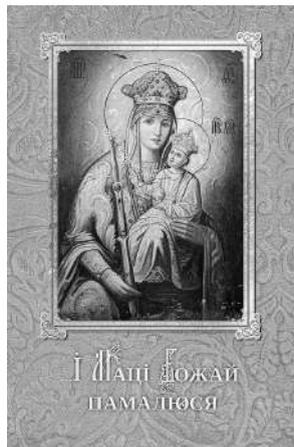
Спецыяльна да Дня беларускага пісьменства выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» выпусціла кнігу пад назвай «...І Маці Божай памалюся», падрыхтаваную беларускім філолагам, журналістам і краязнаўцам Міхаілам Карпечанкам. Выданне распавядае пра гісторыю Бялыніччыны і самога горада Бялынічы са старажытных часоў, з’яўляецца гісторыю заснавання горада і яго назвы, прыводзіць легенды і тэорыі.

«...І Маці Божай памалюся» — назва для краязнаўчай кнігі невыпадковая. Асаблівая ўвага ў гэтым расповедзе адведзена рэлігійнай частцы жыцця краю: канфесійным узаемадачынненнем на працягу ўсяго існавання, духоўным дзеячам, якія зрабілі ўнёсак у культурнае развіццё Бялыніччыны. У выданні таксама асвятляецца адзін з самых яркіх і загадкавых эпізодаў — з’яўленне і далейшы лёс цудатворнай іконы Бялыніцкай Маці Божай.

Існуе некалькі версій пра паходжанне іконы: некаторыя адносяць яе з’яўленне ажно да XIII стагоддзя, але большасць даследчыкаў сыходзіцца на тым, што яна была напісана невядомым іканапісцам у 1634—1635 гадах. Разам з іконай Жыровіцкай Божай Маці Бялыніцкай Маці Божая з’яўляецца адной з найбольш значных і ўшанаваных цудатворных ікон

Беларусі. У 1756 годзе Папа Рымскі Бенедыкт XIV дазволіў каранаваць ікону.

Яна стала прычынай канфесійных спрэчак паміж праваслаўнымі і каталікамі, але ў выніку была перададзена праваслаўным у 1876-м. Падчас Вялікай Айчыннай вайны ікона Бялыніцкай Маці Божай, як і многія іншыя культурныя і духоўныя рэліквіі Беларусі, была страчана, і пошукі дагэтуль вядуцца безвынікова. Да нашых часоў дайшлі толькі копіі, якія ствараліся на працягу XVII—XIX стагоддзяў, найбольш дакладнымі з якіх лічыцца дзве. Цяпер яны захоўваюцца ў Музеі старабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук.

У Бялынічах таксама сёння знаходзіцца копія, выкананая ў XIX стагоддзі. Гісторыя арыгінала спарадзіла таямнічыя гарадскія легенды, пра якія бялынічане распавядаюць і сёння.

Рэлігія і міжканфесійныя стасункі аказалі вялікі ўплыў на гісторыю Бялынічаў на розных узроўнях. Міхаіл Карпечанка распавядае пра розных рэлігійных дзеячаў, чый лёс быў звязаны з Бялынічамі, у тым ліку пра двух даследчыкаў царкоўнай гісторыі краю — Люцыяна Гадлеўскага і Васіля Жудро, адзін з якіх быў каталіком, а другі — праваслаўным.

Кніга шчодро аздоблена візуальным матэрыялам — архіўнымі фотаздымкамі, выявамі копіяў легендарнай іконы і г. д. Прыводзячы адначасова і гістарычныя факты, і легенды, аўтар захоўвае баланс навукова-папулярнага выдання і дазваляе чытачам глыбока адчуць лёс і абстаноўку краю і горада, які сёлета стаў цэнтрам галоўнага кніжнага свята краіны.

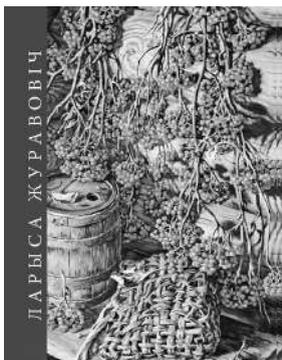
Ганна ІВАНОВА

Здабыткі зямлі беларускай

Да Дня беларускага пісьменства выдавецтва «Беларусь» падрыхтавала некалькі цікавых праектаў. Так, пабачыла свет кніга-альбом «Вітольд Бялыніцкі-Біруля», якая ўтрымлівае звесткі пра жыццёвы і творчы шлях знакамітага беларускага жывапісца-імпрэсіяніста, а таксама больш за 130 рэпрадукцый яго твораў.

Ілюстрацыі для выдання былі прадстаўлены не толькі беларускімі, але і расійскімі музеямі і галерэямі, сярод якіх — Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Магілёўскі абласны мастацкі музей імя П. В. Масленікава, Бялыніцкі раённы мастацкі музей імя В. К. Бялыніцкага-Бірулі, Дзяржаўная Траецкая і Цвярская абласная карцінная галерэя.

Аўтарам тэксту і складальнікам кнігі з’яўляецца генеральным дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, кандыдат мастацтвазнаўства Уладзімір Пракапцоў.

аповед мастачкі аб перыпетых уласнага жыцця і мастацкіх пошукаў, мастацтвазнаўчы аналіз яе творчасці.

Для маленькіх чытачоў на свяце выдавецтва прапонуе кнігу Ліны Багданавай «Як маленькія сябры найвялікшы скарб шукалі». Галоўныя героі кнігі, Яначка і Данька, жыхары невялікага беларускага гарадка, вялікія аматары казак і прыгод, збіраюцца ў першы клас. Ім вельмі падабаецца будучая школа. Дзеці вырашаюць падараваць ёй што-небудзь прыемнае, важнае і каштоўнае. Але дзе знайсці такі падарунак, які б усім стаў карысны? Дый не толькі ў школе. На дапамогу малым прыходзіць казка. Берагіня найлепшых традыцый свайго краю Скарынка знаходзіць дзятве незвычайных памочнікаў — беларускіх гномаў. Тыя вандруюць па краіне ў пошуках найвялікшага скарбу...

Яна БУДОВІЧ

Багоўка ад Дзеда Бялына

Як напісаць захапляльную кнігу для дзяцей? Найлепей — прыдумаць тое, што было б цікава ўласным дзецям. Аўтарамі выдання «Чароўныя назвы» з’яўляюцца Дзед Бялына, Аня, Саша і Цёця Воля. Пад першым з псеўданімаў хаваецца Юры Несцярачка, Аня і Саша — яго дочки, чые малюнкi змешчаны пад вокладкай, а Цёця Воля — Вольга Акуліч, якая рабіла для выдання фотаздымкі Ані і Сашы, занятыя працай. Кніга пабачыла свет сёлета ў выдавецтве «Каўчэг».

З першых старонак маленькі чытач знаёміцца з назвамі звяроў, адгадваючы загадкі. Найяскравейшыя характарыстыкі знешняга выгляду і фізіялагічных асаблівасцей робяць працэс пазнання жывёльнага свету вясёлым і захапляльным для дзіцяці, а праз гэта, несумненна, створыць атмасферу свята і для яго бацькоў, якія будуць чытаць сваім гадаванцам. Слова-адгадка рыфмуецца з апошнім словам папярэдняга радка, таму знайсці правільны адказ не складзе цяжкасці нават самым маленькім слухачам. Далей Дзед Бялына распавядае вершы, героямі якіх з’яўляюцца дзеці.

Пасля малых апыненняў у царстве раслін, дзе ізноў у форме загадак і адгадак знаёміцца з назвамі дрэў, кустарнікаў і лясных ягад. Загадкі пра жамыру ды іншыя казюрак падаюць назвы насякомых. Адметна, што аўтар выкарыстоўвае і словы безэквівалентнай лексікі (напрыклад, багоўка).

Дзіцячыя малюнкi і мілыя наіўныя выявы і дарослым нагадваюць іх уласнае маленства, калі яны ўпершыню ўзялі ў рукі аловак альбо пэндзілік.

Яна БУДОВІЧ

Яна БУДОВІЧ

«На памежжы мора і зямлі»

Якімі б адметнымі ні былі сусветы, створаныя аўтарамі з розных краін, яны аднолькавыя ў любові да таго кутка, дзе ўпершыню пабачылі нябесны блакіт, дзе сталелі і спазнавалі таямніцы жыцця... Да той пары, якая заўжды згадваецца чалавеку як найсвятлейшая, якія б выпрабаванні яна ні хава-ла: юнацтва і маладосці. Увазе чытачоў — імгненні з творчасці паэтаў замежжа.

Галіна КІРПА

Я — кветка маку...
Мо і да змяркання
паспею ўквеціць
ачужэлы дол.

Пераклад з украінскай
Сяргея ПАПАРА

***

Я баюся,
Каб твое вочы не сталі васількамі,
Бо поле захоча цвісці імі.
Я баюся,
Каб твае рукі не сталі вербамі,
Бо пойдучь расці да ляснога возера.
Я баюся,
Каб твое вусны не сталі лёдам,
Бо растанучь пры ўсходзе сонца.

Пераклад з украінскай
Максіма ТАНКА

Валеры ТУРГАЙ

Каспію

Гнеўны Каспій, вось ён, — я!
Нораў твой знаёмы мне!
Томіцца душа твая,
Патанае ў сінізне!
З лёту хваля — нічыя —
Па ўзбярэжжы паласне!
Гнеўны Каспій, вось ён, — я!
Нораў твой знаёмы мне!

Ціхі Каспій, вось ён, — я!
Нораў твой знаёмы мне!
Шэпчаеш, як душа мая,
Аб чувашскай старане!
Мы з табой — адна сям'я,
Роднасць светла ахіне!
Ціхі Каспій, вось ён, — я!
Нораў твой знаёмы мне!

Гнеўны Каспій, вось ён, — я!
Нораў твой знаёмы мне!
Ціхі Каспій, вось ён, — я!
Нораў твой знаёмы мне!

З чувашскай. Пераклад
Міколы МЯТЛІЦКАГА

Засоў чарнюткі на маіх дзвярах,
Ён ноччу гучна сам з сабой гаворыць.
Гарбату я хацела ўскіпяціць,
Замест яе маё ўскіпела гора.

Разбітае люстэрка... Там, у ім,
Сваё аблічча сумнае пакіну.
А ля акна павінна зацвісці
Галінка, што канём служыла сыну.

Пачуці, пэўна ж, марамі жывуць,
З маімі таямніцамі гуляюць.
Нібыта рыбка, плешчуца ў душы,
Садзіра вершы ў голас вымаўляюць.

Распалены вугольчык накладу
У вату, нібы птушку кіну ў клетку.
Пра стогны птушкі не раскажа вам
Пустая клетка, дзе сухія кветкі.

Машыны рух — рэальнасць без канца.
Падраненай змядзі дарога ўеца.
Дыханне ночы зорка паглыне,
Праз гул матора гулка сэрца б'еца.

Не бачна тут ні дрэўца, ні травы,
Мігціць наперадзе агенчык невядомы.
Арбу няспешна цягнуць ішаці,
Разносячы навокал пах саломы.

З уйгурскай. Пераклад
Генадзя АЎЛАСЕНКІ

***

Вось і лісточак з абтрэсенай грушы
пайшоў на т о й с в е т.
Сад акалелы душу запарушыў
і мерзне як той паранет.
Кожны загляне — і вецер, і воран,
нават н я ч ы с т ы дух...
Змрочная моўчадзь... Устылай прасторы
душа мая — зыбкі пух.
Хай і яна прысядае ў галінках,
дзе вецер, дзе воран сеў.
Дайце сустоіцца, дайце пахлімкаць
адменнай, т а к о й, я к н е ў с е...

Усяго-усягусенькі дзень

Жыццё —
усяго-усягусенькі дзень,
у якім:
мама й тата —
імгненная стрэча
на свяце дзяцінства,
сама я —
непрачытаная кніжка,
маё дзіця —
казюлька
ў наўпроцьветравой дарозе,
каханы —
рэха ў забытай Богам крыніцы.

***

Душа цяпер — як плыткі гон рачулки.
А прытамін — нібыта міф былы.
Ніхто не прыйдзе і не будзе гулкі,
хто ў скрыне, то як тыя капылы.
Душа бы нітка: тонкая — ірвецца.
І спозадзь наша — бурбалкай на дне.
Ніхто не гляне, з ласкай не ўсміхнецца,
хіба што кветка выглядаю ў сне.
Душа — як лета бабіна — згарае.
Ёй поле — як сумётная гурма.
У вочы адзінота зазірае —
і парожыка парожняга няма.

***

Удосталь дажджоў.
Аж замнога нягоды,
дакукі калюжаў,
маркоты слаты.
А нашае неба чакае пагоды?
Адсунучь вятры каламуць нематы?
Калі ўжо абудзіць адліга даліну?
Калі дно Дзясны зноў асвецяць вякі?
А то новы вырай спаўе Украіну
і — жах! — не пазнаюць яе жаўрукі.

***

Як вечарок мне перажыць спрасоння?
Як перабыць мне вецер і слату?
Я — кветка маку.
Можна так, што сёння
у вас пад вокнамі
балява пацвіту?
Я доўга не ўтрываю красавання —
не маю раю, дзе не сад — чахол...

Хрыста ФОЦЕЎ

Песня цымбаліста

Казіно тулілася да мора,
і сюды, нібы з марскога дна,
маракі заходзілі ў гуморы
выпіць шклянку церпкага віна.
Гаманлівай хваляй забягалі,
каб прысесці побач, рыбаці.
Да мужчын дзяўчаткі падляталі
у сукенках, нібы матылькі,
З добрымі вачыма — як прадвесне,
і з рукамі — да спакус наўсхрыст...
Сустрэкаў усіх бадзёрай песняй
добры і вясёлы цымбаліст.

Узятала песня ўвысь, як мара,
на памежжы мора і зямлі.
І святлелі нават тыя твары,
што нядаўна змрочнымі былі.
У крыху скамечаных сукенках
і дзяўчаткі (ёсць каго абняць!)
выглядалі так, нібы паненкі,
як зірнеш — у золаце зіхціць.
Самая, здаецца, непрыкметна
думала, ледзь не крычала ўслых:
«Цымбаліст іграе для мяне так!»

Цымбаліст іграў для ўсіх.

***

На самай строме буйнай маладосці
і я прыгожы быў — о то ж дзівак:
кахаў цябе з такой шалёнай

што і дасюль не ўцямялю, выжыў як.
Быў малады — млосцю,
аж млеў ад страсці звыклай
над голасам тваіх начных трывог.
Які ж, аднак, у тым мой грэх вялікі,
што ад журбы ўспамін свой

не збярэў.
Зноў маладосць я сню скрозь час
замглены —
хіба тады і ішасце толькі меў.
Цябе кахаў так полымна-шалёна!
Шкада, што жыць застаўся —

не згарэў.
З балгарскай. Пераклад
Анатолія ЗЭКАВА

Чымангуль АВУТ

Шлях у адзін канец

Грукоча сэрца, з кожным днём мацней,
Чарговы, пэўна, успамін сустрэла.
Жанчынай адзінокай пала на зямлю
Побач са мною падсечанае дрэва.

Усе мае пачуці да цябе
Пыл пакрывае, жорстка і прыгожа.
Бывае асалода ад пакут,
Так дрэва расквітнець пад восень можа...

Я не змянілася, такая ж, як раней,
Маўчанне ад цябе пераняла я толькі.
Мне сховішчам — сады, а горы —
Туды праз прорву шлях
на павуцінцы тонкай.

А гэтай ноччу зорнае тваё святло
З вачэй маіх сцягнула цемры покрыв.
Пачуціяў полымя, і так балюча мне,
І ўсё здаецца, што ты дзесьці побач.

Наш час, ды ён папіруса танчэй,
А кабінет сціскаецца павольна.
Я твае словы зноў і зноў шапчу,
Што адрачэнне — гэта сіла волі.

На сэрцы, нібы кошак кіпцюры,
Чарніла на падлогу выліваю...
Бацькам куды спакойней, як яны
Дачок ішчасліва замуж выдавалі.

Радамір АНДРЫЧ

Саматворны шоўк

З-пад снегу няма ж зелены столькі
колькі ў вясновых вершах Купалы
Гэта бадай саматворны шоўк той,
што лірычнымі вуснамі тканы
з ніцяў метафар трымтлівых
якія ў самоты стане квецень снілі

Няміга

Івану Чароту

Выток бярэ яна
па другі бок рэальнага
існуючы пераважна
ў нетрах паданняў
перш за ўсё пад і над горадам
які назаўжды збудаваны
ўнутры аповеду
першы раз бачнага і чутага
ў часцінках крышталёвых
Тварцом складзенай
чытанкі

Верш міраточывы

У Мінску
мрояў лірычных рой
і сярод іх
недавершаны верш міраточывы
які зачалі на вуснах сваіх
земна-нябесныя сваякі
ў кроках Максіма
Багдановіча

Госпадзе
ці ж астатняе не павінна
тут праявіцца
як славян агульная таямніца
што ўтварае сарцавіну
духоўнасці нашай спрадвечнай
дае прагу волі/жыцця
кволаму чалавеку

Пераклад з сербскай
Івана ЧАРОТЫ

Культурныя скарбы Магілёўскай вобласці

Магілёў не проста так прэтэндаваў на тое, каб стаць сталіцай Беларусі. Гэта горад з багатай гісторыяй, у якой пакінула свой след мноства вялікіх дзеячаў. Без іх сёння Беларусь была б зусім іншай краінай. У горадзе дагэтуль захавалася мноства помнікаў культуры, якія прыцягваюць як мясцовых жыхароў, так і гасцей нашай краіны. Магілёўскі абласны мастацкі музей імя П. У. Масленікава, Магілёўская ратуша, Мемарыяльны комплекс «Буйніцкае поле», Касцёл Святога Станіслава, Свята-Мікольскі жаночы манастыр і Магілёўскі драматычны тэатр — усе гэтыя месцы ўжо не першы год цікавяць наведвальнікаў з розных краін.

Магілёў — найлепшы прыклад таго, як сёння ў Беларусі развіваюць сферу культурнага турызму. Гарадскія ўлады клапацяцца не толькі пра новыя аб'екты, але і пра культурную спадчыну. Адным з такіх аб'ектаў з'яўляецца філіял Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі — Магілёўскі мастацкі музей імя Бялыніцкага-Бірулі. Установа названа ў гонар аднаго з самых значных мастакоў Беларусі. Аднак гэта не адзінае, чым дадзенае месца можа быць цікавае тым, хто вырашыць наведаць Магілёў. Сам музей пражыў жыццё не менш займальнае, чым мастак, імя якога ён цяпер носіць.

Музей

Рашэнне аб адкрыцці ў Магілёве філіяла Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, прысвечанага найбуйнейшаму пейзажысту ХХ стагоддзя, ураджэнцу вёскі Крынкі Бялыніцкага раёна Магілёўскай губерні Расійскай імперыі Вітольду Бялыніцкаму-Бірулю, было прынята ў 1977 годзе. На жаль, дом, дзе нарадзіўся мастак, не захаваўся, як і звесткі пра яго выгляд, унутранае ўбранне, таму зрабіць на месцы старога будынка новы не ўяўлялася магчымым: як выканаць прыняты дакладнасці, што з'яўляецца адным з ключавых, калі гаворка ідзе аб стварэнні дамоў-музеяў? Для размяшчэння музея быў абраны двухпавярховы асабняк, потым падчас рэканструкцыі пабудавалі трэці паверх, і музей часткова прыняў той выгляд, які мае сёння. Мемарыяльны музей Вітольда Каэтанавіча Бялыніцкага-Бірулі як філіял Дзяржаўнага мастацкага музея БССР быў адкрыты 24 снежня 1982 года. Пастаянная экспазіцыя ўнікальная тым, што творы мастака суседнічаюць з яго рэчамі, а большая частка мэблі, прадстаўленай увазе наведвальнікаў, — сапраўдныя гістарычныя артэфакты, перададзеныя ўдавой мастака Аленай Аляксееўнай. Магчымым стварэнне такой экспазіцыі стала дзякуючы таму, што жонка пісьменніка, а таксама калекцыянеры і галерэі, ва ўласнасці якіх знаходзіліся некаторыя работы мастака, згадзіліся перавезці іх у магілёўскі музей. Але за шмат гадоў працы стала відавочна, што сам будынак, а таксама экспазіцыю трэба аднаўляць, каб адпавядаць высокім сучасным стандартам. У сувязі з гэтым у 2013 годзе музей быў закрыты на рамонт.

У 2018-м ён зноў адчыніў дзверы для наведвальнікаў пасля доўгай рэстаўрацыі. І чаканне каштавала таго. Бо цяпер, акрамя таго, што музей застаўся адным з галоўных у Беларусі, ён стаў яшчэ сучаснай мастацкай галерэяй, у стварэнні якой былі задзейнічаны самыя сучасныя тэхналогіі. У гэта цяжка паверыць, але ў музеі,

Партрэт Вітольда Бялыніцкага-Бірулі, 1898 г.

Фота з сайта artmuseum.by.

які размяшчаецца ў будынку-помніку жылой архітэктуры ў стылі позняга барока канца XVII — пачатку XVIII стагоддзя, рэканструктарам удалося пры захаванні ўнутранай і знешняй дакладнасці не толькі абсталяваць новай мэбляй (гэта тычыцца толькі той мэблі, якая можа быць выкарыстана наведвальнікамі ці супрацоўнікамі, усе гістарычныя артэфакты старанна аберагаліся рэканструктарамі і таму засталіся ў першапачатковым выглядзе), сістэмамі вентыляцыі, пылувыдалення, падтрымання патрэбнай тэмпературы і вільготнасці паветра, але і стварыць безбар'ернае асяроддзе. Па словах намесніка старшыні Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта Валерыя Анатолевіча Малашкі, пасля рэстаўрацыі ў музеі створаны такія ўмовы, каб людзі з абмежаванымі магчымасцямі, у тым ліку і невідущыя або слабавідущыя, таксама маглі атрымліваць асалоду ад твораў мастацтва, што там экспануюцца.

Мастак

Але што гэта за мастацтва? Хто такі Вітольд Каэтанавіч Бялыніцкі-Біруля, дзеля захавання творчасці якога было задзейнічана столькі чалавечых і грашовых рэсурсаў?

Нарадзіўся мастак 12 лютага 1872 года ў вёсцы Крынкі Бялыніцкага раёна Магілёўскай губерні Расійскай імперыі ў сям'і дробнага арандатара. Маёнтак Крынкі знаходзіўся за тры кіламетры на поўнач ад вёскі Цяхцін і дваццаць кіламетраў ад Бялынічаў. Сям'я мастака даволі часта пераязджала з месца на месца, у выніку чаго (гэта павінна было здарыцца рана ці позна) Вітольд Каэтанавіч апынуўся ў Маскве, дзе і вызначыўся канчаткова яго лёс. Пасля Кіеўскай малявальнай школы імя Мікалая Мурашкі ён паступіў у Маскоўскае вучылішча жывапісу, скульптуры і дойлідства. Там жа, у Маскве, працаваў у майстэрні Ісака Левітана. Менавіта пад уплывам свайго настаўніка Вітольд Каэтанавіч захапіўся жанрам пейзажа, дзякуючы чаму ў будучыні стаў вядомым шырокаму колу аматараў мастацтва.

Жыццё мастака было амаль пазбаўлена нейкіх неверагодных авантур і стромкіх паваротаў. Біяграфія Бялыніцкага-Бірулі — прыклад упэўненага ўзыходжання да творчай вяршыні. Ён адзін з тых мастакоў, якія, аднойчы выйшаўшы на пік свайго творчай формы (у выпадку беларускага мастака гэта палотны «Час цішыні» і «Зімні сон», напісаныя ў 1911 годзе), ужо ніколі яе не страчвалі. Творца за сваё жыццё атрымаў шмат ганаровых

узнагарод, у тым ліку на міжнародных выстаўках у Іспаніі і Германіі, у 1944 годзе — званне народнага мастака БССР, а ў 1947-м — РСФСР, з'яўляўся сябрам Акадэміі мастацтваў СССР, Таварыства перасоўных мастацкіх выставак і Саюза рускіх мастакоў. Памёр Вітольд Каэтанавіч у 1957 годзе ў сваёй сядзібе «Чайка», якую набыў у 1912-м і дзе з таго часу праводзіў амаль увесь свой час працуючы.

Асноўная частка спадчыны Вітольда Бялыніцкага-Бірулі — імпрэсіяністычныя пейзажы Беларусі і Расіі, у тым ліку серыя месцаў, звязаных з рознымі важнымі момантамі жыцця рускіх літаратурных класікаў. У пэўнай ступені беларускі мастак працягваў традыцыі лірычнага пейзажа, закладзеныя Ісакам Левітанам, але разам з тым карціны Вітольда Каэтанавіча маюць унікальны, пазнавальны стыль, які вылучае творцу сярод іншых і не дазваляе папракнуць у залішнім «вучнёўстве» ў заходніх майстроў. Як і ў іншых імпрэсіяністаў, ключавымі сродкамі ўздзеяння на глядача былі частыя элементы: тэхніка мазка, колеравая палітра, праца са святлом і баланс паміж мастацкім адлюстраваннем рэальнасці і яе сапраўдным выглядам. Кожны з гэтых элементаў Бялыніцкі-Біруля пераасэнсаваў і перарабіў пад сябе, каб яны суаднесіліся з яго ўласнымі эстэтычнымі поглядамі і творчымі памкненнямі.

Так, напрыклад, калі аналізаваць адну з самых вядомых яго карцін «Зімні сон», дзе адлюстраваны храм у зімовую ноч, то для імпрэсіяністычнай традыцыі тэхніка даволі незвычайная, бо выява практычна «плоская», у той час як многія імпрэсіяністы, наадварот, імкнуліся выкарыстаць тэхніку напластавання фарбы, каб дамагчыся эфекту, пры якім пейзаж нібы пакідае раму, выліваецца на глядача і такім чынам робіць падвоенае ўражанне. Такая манера ўвогуле была адметным прыёмам Вітольда Каэтанавіча, бо прымушала не карціну абвальвацца на глядача сумай уражанняў, а, наадварот, глядача паглыбіцца ў карціну, апынуцца на тым жа самым месцы, што і мастак, калі пісаў яе, адчуць той жа холад,

«Зімні сон», 1911 г.

які адчуваў ён, і здзівіцца цішыні, што панавала вакол у той момант. Рух глядача, такім чынам, адбываецца не ад адлюстраванай мясціны, а, наадварот, у яе, што максімальна памяншае дыстанцыю паміж глядачом і творам.

Колеравая палітра і святло на карціне таксама незвычайныя для імпрэсіянізму. Часцей за ўсё мастакі гэтага напрамку імкнуліся зрабіць святло матэрыяльным, што асабліва добра заўважна па серыі работ Клода Манэ «Вакзал Сэн-Лазар», дзе праз клубы дыму ці ранішняга туману мы нават можам пабачыць асобныя промні. З той жа мэтай выкарыстоўваліся часцяком вельмі цёплыя колеры, бо святло і колер — два бакі аднаго медаля. Вітольд Каэтанавіч жа адначасова парушае абедзве гэтыя традыцыі. Адзіная крыніца святла на карціне — закрытыя аб'ектамі месца, але пры гэтым мы не бачым канкрэтных прамяняў, не бачым, якімі шляхамі святло расцякаецца па карціне. Замест гэтага ўся прастора быццам запоўнена святлом, нібы кожны асобны элемент твора не толькі выпускае свой уласны свет, але і раўнамерна размяркоўвае яго па палатне. Колеравая палітра таксама незвычайна халодная, але за кошт спалучэння з незвычайнай манерай і працай са святлом практычна чорна-белая гама нібы мякчэе залацістым святленнем. Карціна сапраўды нагадвае сон, як і многія іншыя работы мастака, бо яго асноўны, самы каштоўны талент быў у тым, што ён бачыць казку ў той прыродзе, якая яго атачае.

Цімур Выхужанін

Уваход у музей Вітольда Бялыніцкага-Бірулі.

Фота з сайта artmuseum.by.

Да сустрэчы на Міншчыне!

XXVIII Дзень беларускага пісьменства пройдзе ў Капылі

Пасля Магілёўшчыны свята роднай культуры, мовы, адным словам, прыгожага пісьменства, прыйдзе ў старажытны Капыль, на Міншчыну. У Бялынічах адбудзецца афіцыйная перадача эстафеты правадзення Дня беларускага пісьменства...

Відавочна, што грамадскасцю, Мінскім абласным выканаўчым камітэтам выбраны правільны адрас для сустрэчы ў верасні 2021 года пісьменнікаў, літаратараў, журналістаў, кнігавыдаўцоў, усіх, хто цікавіцца культурай, асветніцтвам, менавіта ў Капылі. Горад, Капыльскі раён — радзіма дзясяткаў пісьменнікаў, публіцыстаў, літаратуразнаўцаў... Кузьма Чорны, Цішка Гартны, Леў Клейнбарт, Алесь Адамовіч, Алесь Бельскі... Пералік тых літаратараў, хто нарадзіўся на Капыльшчыне, хто жыў у гэтай сторонцы, падаецца бясконцым.

Ужо сёння хацелася б зрабіць некалькі пазнак для будучага свята ці, дакладней, да характарыстыкі той працы, што можа быць здзейснена ў прырададзень свята. За 2020—2021 гг. Бо за адзін дзень усё, зразумела, не зробіш.

Здараецца так, што праходзіць свята ў тым ці іншым месцы, а следу вартана не застаецца. У Цімкавічах ёсць цікавы музей, прысвечаны лёсу Кузьмы Чорнага, яго жыццю і творчасці. Музей — філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Несумненна, і мінскі «офіс», і капыльскае, цікавіцца гаспадарства музея робяць тое, што могуць зрабіць, каб прыцягнуць увагу да радзімы класіка беларускай літаратуры Кузьмы Чорнага. Турыстычную, асветніцкую, падарожніцкую ўвагу... Але ж вынік, плён не дужа высокі. Прычыны на тое, зразумела, аб'ектыўныя. Як іх пераадолець?! Не хацелася б спрадзіць гэтае пытанне рытарычным. Патрэбны спадкі для разумнага рэкламавання радзімы Кузьмы Чорнага як адраса літаратурна-краязнаўчага,

як адраса літаратурнага турызму. Найперш гэта трэба рэалізаваць у сацыяльных сетках. Яны сёння працуюць як новыя, уплывовыя, надзвычай папулярныя медыя. Тут варта звярнуць увагу не толькі на размяшчэнне інфармацыі, але і на яе, прабацце, «упакоўку».

І сам Капыль мог бы раскладвацца на некалькі адрасоў літаратурна-краязнаўчага характару. Трэба пачынаць нястомна гаварыць пра гэта, шукаць у Мінску і ў Капылі экспертаў, здольных разварушыць тэму. У нас шмат што робіцца, але ці заўважае грамадскасць зробленае?! Выйшла выдатная кніга пра Капыльшчыну лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Алеся Марціновіча. А ці прэзентавалі яе ў школах Капыльскага раёна? Ці расказалі пра яе ў абласным, раённым друку, на акаўнтах, у сацыяльных групах, якія так ці інакш адносяцца да Капыльшчыны, яе жыхароў?! Выйшла некалькі кніг доктара філалагічных навук Алеся Бельскага, які ўсё болей і болей займаецца літаратурным, гістарычным краязнаўствам. Але наклады іх зусім малыя. Баюся, што не вельмі шмат хто ведае і з зацікаўленых у Капылі пра іх выданне... Значыць, варт нешта ці нават некалькі кніг з напісанага Алесем Бельскім пра Капыльшчыну і капылян перавыдаць. І ўлічыць пры гэтым, што такі «падарунак» маглі б зрабіць сумесна і Капыльскі райвыканкам, і якое-небудзь з дзяржаўных выдавецтваў. Што датычыць, між іншым, выдавецкіх клопатаў у прырададзень свята пісьменства, то, як правіла, імі займаюцца толькі выдавецтва сістэмы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. А астатнія?!

Фота з сайта planetabelarus.by.

Яшчэ адзін важкі клопат. Звычайна да Дня беларускага пісьменства ў тым ці іншым рэгіёне ўсталёўваўся помнік. Як правіла, у гонар той ці іншай важнай гістарычнай асобы. Не заўсёды, праўда, знаходзіцца маштабная фігура з кагорты асветнікаў у кожнай мясцовасці. Капыльшчыне ў гэтым плане надзвычай пашанцавала. Кандыдатаў на помнік можа быць некалькі. Напрыклад, чаму б не ўсталяваць помнік Алесю Адамовічу, аўтару кніг «Хатынская аповесць», «Карнікі», «Вайна пад стрэхамі», «Сыны ідуць у бой», аднаму з аўтараў «Блакаднай кнігі», кнігі «Я з вогненнай вёскі»... Дарэчы, і «Блакадная кніга», і «Я з вогненнай вёскі» перакладзены на многія мовы свету. І на кітайскую — таксама. Але ж, зразумела, тэма помніка вартая шырокага грамадскага абмеркавання, тады і яго ўсталяванне, адкрыццё будзе ўсім у радасць.

Мікола РАЎНАПОЛЬСКИ

Горад старажытных могілак і храмаў

Капыль — невялікі горад з вялікай гісторыяй. Гэта адзін з самых старажытных населеных пунктаў нашай краіны, што абумовіла ўражальную колькасць выбітных культурных месцаў, якія цяпер можа наведваць любы ахвотны.

Геаграфія. З захаду на ўсход Капыльскі раён перасякае Капыльска града, што тлумачыць узгорысты рэльеф горада. Па тэрыторыі раёна працякае каля 28 невялікіх рэк. Найбліжэйшая да Капыля чыгуначная станцыя Цімкавічы знаходзіцца за дзевяць кіламетраў, а буйны чыгуначны вузел — за восемдзесят. Капыль знаходзіцца на рэспубліканскай трасе Р61, якая злучае яго з Уздой.

Гісторыя. Першыя пісьмовыя згадкі пра Капыль датуюцца 1006 годам — тады ён фігураваў у афіцыйных дакументах сярод гарадоў, якія ўвайшлі ў склад Тураўскай епіскапіі. Больш вядомым фактам з'яўляецца згадка Капыля ў Валынска-Галіцкім летапісе ў 1274 годзе ў сувязі з вайной паміж галіцкім князем і вялікім князем літоўскім. Згодна з перапісам 1897 года, у Капылі дзейнічалі касцёл, царква, кальвінскі сабор і два іўдзейскія малітоўныя дамы; працавалі тры школы (у тым ліку дзве яўрэйскія), бровар, два вадзяныя млыны, тры ганчарныя заводы, прадпрыемства ахаладжальных напоў, дзевяноста крам, аптэка, заезны дом, сем корчмаў, а насельніцтва складалі 4463 жыхары.

Замкавая гара ў Капылі. Напэўна, гэта самая заўважная славутасць горада, бо гара сапраўды вылучаецца ў агульным пейзажы горада. Яна размешчана каля зліцця рэк Мажы і Каменкі і ўяўляе сабой па форме амаль правільны эліпс. Гэтае прыроднае ўзвышэнне, як мяркуецца,

мае ледніковае паходжанне, але потым было апрацавана для пабудовы замка-дзядзінца. Вяршыня мае форму кубка і паніжаецца да цэнтра. Некаторыя спецыялісты мяркуюць, што на гары размяшчалася паганскае свяцілішча, іншыя ж лічаць, што тут знаходзілася гарадзішча. Падчас раскопак на гары навукоўцы, акрамя традыцыйных прадметаў побыту дрыгавічоў, што спрадвеку жылі на гэтай тэрыторыі, выявілі археалагічныя знаходкі, аналагічныя знойдзеным у пахаваннях каля паселішчаў вікінгаў у Швецыі.

Сядзіба Мяржаеўскіх у вёсцы Грозава. У другой палове XVIII стагоддзя і да 1863 года гаспадарамі маёнтка былі Мяржаеўскія, а потым Вітгенштэйны.

Пабудавана двухпавярховая сядзіба ў класічным стылі, што робіць яе асабліва цікавай для аматараў архітэктуры гэтага напрамку. На ўваходзе размешчаны порцік з чатырма калонамі, якія былі перароблены за савецкім часам. Будынак мае шмат архітэктурных упрыгожванняў як звонку, так і ўнутры. З захаду да яго прыбудаваны сектар, дзе раней знаходзіўся зімовы сад і аранжарэя. Акрамя гэтага, вакол сядзібы быў невялікі парк і вадаёмы, але, на жаль, да нашага часу яны не захаваліся.

Гістарычная забудова. У Капылі захаваўся даволі вялікі раён гістарычнай забудовы. Ён дае магчымасць гасцям горада пабачыць, як Капыль выглядаў на мяжы XIX—XX стагоддзяў. Сярод іншага,

напрыклад, будынак, у якім раней быў размешчаны гарадскі рынак.

Старыя могілкі. Асаблівае месца ў Капылі займаюць могілкі. У XVIII стагоддзі яны размяшчаліся ў цэнтры мястэчка, побач з будынкамі царквы, касцёла і кальвінісцкага сабора. І сёння ў горадзе можна ўбачыць старадаўнія яўрэйскія, татарскія і хрысціянскія могілкі.

Храм Святой Жываначальнай Тройцы. Царкву пабудавалі ў 1792 годзе ў вёсцы Цялядавічы. Першапачаткова выкарыстоўваўся як уніяцкі, а затым каталіцкі касцёл. Аднак пасля 1839 года стаў праваслаўным. Траецкая царква з'яўляецца помнікам драўлянага дойлідства неарускага стылю. За савецкім часам храм працягваў працаваць, нават пасля закрыцця астатніх цэркваў. У 1930 годзе настояцеля святара Валяр'яна Навіцкага арыштавалі і пасадзілі ў слуцкую турму. А праз месяц разам са святаром Пятром Грудзінскім расстралялі ў ваколіцах вёскі Цімкавічы. Месца іх пахавання невядома. Сінодам Беларускай праваслаўнай царквы святары Валяр'ян Навіцкі і Пётр Грудзінскі былі ўслаўлены ў ліку свяшчэннамучанікаў.

Спаса-Узнясенская царква. Царкву пабудавалі з цэглы і бутаватага каменю ў форме даўгаватага крыжа ў 1866 годзе. Храм мае адзін, размешчаны пасярэдзіне, купал. У 1930-я для яго пачаліся цяжкія часы. Нягледзячы на забарону праводзіць абрады, настояцель Уладзімір Пастарнацкі хрысціў дзяцей і вёў уліковыя запісы з імёнамі. Калі ў 1936 годзе ўлады даведаліся пра гэта, святара арыштавалі і праз два гады расстралялі. У 1999-м ён быў кананізаваны ў ліку мясцовашанаваных святых, а ў 2000-м — у ліку свяшчэннамучанікаў. У 1961-м будынак канфіскавалі ў царквы і перадалі ў ведамства ДТСААФ. У 1990-х Спаса-Узнясенскі храм вярнулі прыходу.

Цімур ВІЧУЖАНІН

Фота з сайта lram.by.

Спаса-Узнясенская царква.

Праграма Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах

Нацыянальны арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні Дня беларускага пісьменства, Міністэрства інфармацыі, Міністэрства культуры, Міністэрства адукацыі, Міністэрства спорту і турызму, Магілёўскі абласны выканаўчы камітэт, Бялыніцкі раённы выканаўчы камітэт, Нацыянальная акадэмія навук, Упаўнаважаны па справах рэлігіі і нацыянальнасцей, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі» прадстаўляюць праграму свята.

2—6 верасня 2020 года

XXVII Міжнародная навукова-асветніцкая экспедыцыя «Дарога да Святыняў» з Жыватворным Агнём ад Гроба Гасподняга

г. Мінск, Свята-Духаў кафедральны сабор — Святое Поле каля в. Загор'е Сталавіцкага сельсавета (Баранавіцкі раён) — г. Асіповічы — г.п. Краснаполле — г. Касцюковічы — г.п. Хоцімск — г. Клімавічы — г. Бялынічы Магілёўскай вобласці, сталіца XXVII Дня беларускага пісьменства.

5 верасня

11.00—13.00 Міжнародны круглы стол беларускіх і замежных літаратараў «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго: слова — стваральнае і разбуральнае».

Бялыніцкі раённы цэнтр культуры (вул. Савецкая, 20)

11.00—20.00 ФЕСТИВАЛЬ КНИГІ І ПРЭСЫ.

Тэматычныя экспазіцыі, прэзентацыі і інтэрактыўныя пляцоўкі ў павільёнах:

«Кнігі і прэса Рэспублікі Беларусь»;

«Друкарскі двор»;

«Слова пісьменніка»;

святочны гандаль кнігамі;

святочная пляцоўка паэтычных сустрэч і прэзентацый абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі;

выстаўка-прэзентацыя выданняў членаў абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Плошча насупраць будынка Бялыніцкага райвыканкама

16.00 «Роднае слова — светлае слова».

Імпрэза ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі».

Бялыніцкая дзіцячая школа мастацтваў (вул. Савецкая, 31)

6 верасня

8.00—20.00 Духоўна-асветніцкі праект «Дакрануцца да духоўнасці».

Плошча каля храма Бялыніцкай іконы Божай Маці

Творчая прэзентацыя міжнароднага фестывалю «Магутны Божа».

Канцэрты духоўнай музыкі з удзелам аддзялення званароў Мінскага духоўнага вучылішча, Магілёўскай гарадской капэлы, акадэмічных хароў устаноў адукацыі Магілёўскай вобласці.

Чытанне паэзіі аднаго з першых літаратараў Бялыніцкага краю іераманаха Васілія (Жудро).

Канцэртная пляцоўка на плошчы каля храма Бялыніцкай іконы Божай Маці

8.30 Святочная служба і запальванне Святога агню ў храме Бялыніцкай іконы Божай Маці, перадача Жыватворнага Агню ад Гроба Гасподняга на лампадкі і свечкі прыхаджан.

Храм Бялыніцкай іконы Божай Маці

9.00—11.30 Навукова-практычная канферэнцыя «Бялыніцкія чытанні».

Сярэдняя школа № 1 імя М. І. Паішоўскага (вул. Калініна, 3)

9.00—20.00 Алея «Падарожных» сталіц Дня беларускага пісьменства. Мастацкая выстаўка-вернісаж выяўленчага і паэтычнага мастацтва, пляцоўка перформансу «Жывыя партрэты», выступленні салістаў-інструменталістаў.

Сквер і пляцоўка перад Бялыніцкім музеем (вул. Савецкая)

9.00—20.00 «Край белых начэй» — інтэрактыўная пляцоўка-інсталяцыя прыродных і гісторыка-культурных аб'ектаў «Сем цудаў Бялыніцкай зямлі», краязнаўчы модуль «Адкрыты свае Бялынічы» кніг аўтараў Бялыніцкага раёна. Выступленні творчых калектываў і выканаўцаў, тэматычная выстаўка-продаж гандлёвых аб'ектаў Бялыніцкага раёна.

Паказ-дэфіле беларускіх калекцый «Беларускія спада-рыні».

Тэматычная экспазіцыя РУП «Белпошта».

Тэматычная экспазіцыя ААТ «Магілёўсаюздрук».

Тэматычная экспазіцыя РУП «Белтэлекам».

9.00—20.00 Тэматычная шматфарматная пляцоўка народнай творчасці «Свята з Бялынам».

Па перыметры пляцоўкі каля будынка Бялыніцкага раённага выканаўчага камітэта (вул. Савецкая, 29)

9.00—20.00 Тэатралізавана-музычны праект з удзелам пераможцаў творчага конкурсу выканаўцаў аўтарскай песні «Я часцінка Радзімы сваёй», членаў Магілёўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі;

цырымонія ўзнагароджання пераможцаў адкрытага конкурсу журналістаў і блогераў «#Дзень_Беларускага_Пісьменства2020»;

канцэртны выступленні пераможцаў і ўдзельнікаў абласнога конкурсу «Беларуская пісьменнасць у традыцыях, песнях і вырабах»;

дэманстрацыя тэматычных праграм «Аksamітнае слова народнае» устаноў культуры Магілёўшчыны;

канцэртны выступленні найлепшых аматарскіх калектываў Магілёўшчыны.

Канцэртная пляцоўка каля крамы «Камелія» на вул. Савецкая

9.00—20.00 Тэматычная пляцоўка «Лёс зямлі маёй праз слова»:

тэматычныя экспазіцыі гарадоў і раёнаў вобласці.

9.00—20.00 Выставачная экспазіцыя «Сугучча майстэрства і слова» устаноў прафесійнай адукацыі Магілёўскай вобласці;

літаратурна-экалагічны праект тэматычных кампазіцый кветак, прыроднага матэрыялу «Кветкі беларускай паэзіі».

9.00—20.00 Фестываль беларускай кухні і беларускай прадукцыі «БелаЕжа», кірмаш прадпрыемстваў Магілёўскай вобласці.

Пешаходны маршрут па вул. Савецкай ад плошчы каля будынка Бялыніцкага райвыканкама да парка «Лінавы гай» (вул. Савецкая)

9.00—20.00 Дзіцячае свята «Мой сябар — кніга» з прэзентацыяй дзіцячых кніг, гульнівымі праграмамі, літаратурнымі конкурсамі, віктарынамі, конкурсамі малюнка на мальберце, на асфальце «Мае ілюстрацыі да любімай кнігі».

Тэрыторыя парка «Лінавы гай»

10.00—20.00 ФЕСТИВАЛЬ КНИГІ І ПРЭСЫ.

Плошча насупраць будынка Бялыніцкага райвыканкама

10.00 Старт квэст-гульні «Скарбы князя Гальшанскага» (па творах У. Караткевіча).

Плошча насупраць будынка Бялыніцкага райвыканкама

10.00—12.00 Гістарычная тэатралізаваная інтэрактыўная пляцоўка «Гісторыя Магілёўшчыны ў асобах».

Плошча каля храма Бялыніцкай іконы Божай Маці

10.00—18.00 Выстаўка «Беларусь. Асобы», прысвечаная вядомым дзеячам беларускай гісторыі і культуры (Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь).

Бялыніцкі раённы цэнтр культуры (вул. Савецкая, 20)

10.00—18.00 Літаратурна-дакументальная выстаўка «Кузьма Чорны. Чалавек — гэта цэлы свет...», прысвечаная 120-годдзю з дня нараджэння пісьменніка.

Экспазіцыя «Біблія для народа» Васіля Кораня

(Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры).

Медыяцэнтр «Зорка» (вул. Ленінская, 55)

10.00—18.00 Выстаўка «Ты далёка, ты блізка, ты побач» (прысвечана сяброўскім, творчым стасункам Янкі

Купалы і беларускіх літаратараў, перакладчыкаў твораў Я. Купалы).

(Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы)

Медыяцэнтр «Зорка» (вул. Ленінская, 55)

10.00—18.00 Выстаўка, прысвечаная 90-годдзю Уладзіміра Караткевіча.

Медыяцэнтр «Зорка» (вул. Ленінская, 55)

10.00—18.00 Фотавыстаўка Беларускага тэлеграфна-агенцтва «Традыцыі суверэннай Беларусі».

Бялыніцкі раённы цэнтр культуры (вул. Савецкая, 20)

10.00—18.00 Прэзентацыя творчых праектаў Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь.

Бялыніцкі раённы цэнтр культуры (вул. Савецкая, 20)

10.00—19.00 Спартыўнае свята, адкрытыя спаборніцтвы па розных відах спорту.

Стадыён парка «Лінавы гай»

10.00—20.00 Гала-канцэрт рэгіянальнага конкурсу выканаўцаў маладзёжнай і патрыятычнай песні, прысвечанага памяці Героя Савецкага Саюза Л. Лорчанкі.

Грамадзянска-патрыятычны праект «Мы — нашчадкі Перамогі» — выступленне ансамбля пагранічных войскаў Рэспублікі Беларусь, роты ганаровай варты, паказальныя выступленні службы кінолагаў.

Цырымонія ўзнагароджання заключнага этапу конкурсу творчых работ навучэнцаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі ў рамках рэспубліканскай патрыятычнай акцыі «Беларусь памятае».

Свята моладзі і юных беларусаў «Ветразі натхнення»

Канцэртная пляцоўка парка «Лінавы гай» (вул. Савецкая)

10.30 Адкрыццё скульптурнай кампазіцыі, прысвечанай Бялыніцкай іконе Божай Маці (ікона Багародзіцы, якая шануецца праваслаўнымі, католікамі і ўніятамі ўсходняй часткі Беларусі).

11.00 Урачыстае адкрыццё Бялыніцкага мастацкага музея імя В. К. Бялыніцкага-Бірулі.

12.00—14.00 УРАЧЫСТАЕ АДКРЫЦЦЁ XXVII ДНЯ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА.

Афіцыйная цырымонія адкрыцця свята.

Уручэнне Нацыянальнай літаратурнай прэміі.

Галоўная сцэна (вул. Савецкая)

14.15 Цырымонія спецыяльнага гашэння памятнага канверта з арыгінальнай маркай, прысвечанай XXVII Дню беларускага пісьменства.

Вул. Савецкая, 13 А

14.00—16.00 Музычна-тэатралізаваная дзея «Старонцы роднай пакланюся».

Узнагароджання пераможцаў рэспубліканскага творчага конкурсу буктэрэйлераў «Кніга з экрана».

(Міністэрства інфармацыі, ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», ГА «Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі»)

Галоўная сцэна (вул. Савецкая)

14.30—18.00 Творчы праект — прома-кінаакцыя «Кіно маёй краіны» з дэманстрацыяй мастацкіх фільмаў, мультфільмаў на беларускай мове:

паказ анімацыйных фільмаў, прысвечаных беларускім дзеячам культуры (Ф. Скарына, М. Багдановіч і інш.);

монаспектакль заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Мікалая Сцешыца «Сіняя-сіняя», прысвечаны 90-годдзю У. Караткевіча.

Медыяцэнтр «Зорка» (вул. Ленінская, 55)

15.30 Ускладанне кветак да Вечнага агню на «Алеі герояў».

15.40 Закладка алеі гарадоў-сталіц Дня беларускага пісьменства.

Тэрыторыя парка «Лінавы гай»

15.50 Адкрыццё гала-канцэрта рэгіянальнага конкурсу выканаўцаў маладзёжнай і патрыятычнай песні, прысвечанага памяці Героя Савецкага Саюза Л. Лорчанкі.

Канцэртная пляцоўка парка «Лінавы гай» (вул. Савецкая)

19.00—22.00 Закрыццё XXVII Дня беларускага пісьменства. Феерверк. Салют.

Галоўная сцэна (вул. Савецкая)

Праграма ўдзелу РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”» ў Дні беларускага пісьменства

5 верасня

11.00—13.00 Міжнародны круглы стол беларускіх і замежных літаратараў.

Бялыніцкі раённы цэнтр мастацтва

11.00—12.00, 13.00—14.00 Прэзентацыя кнігі «Первоапрельский суп» з удзелам аўтара Жанны Міус і вучняў СШ № 1 г. Бялынічы.

Дзіцячая пляцоўка

11.00—19.00 Арганізацыя падпіскі з розыгрышам падарункаў.

Павільён «Кнігі і прэса Рэспублікі Беларусь»

14.00—15.00 Прэзентацыя кнігі «Дуб і Крумкач» з удзелам аўтара Алены Стэльмах і вучняў СШ № 2 г. Бялынічы.

Дзіцячая пляцоўка

6 верасня

11.00—12.00 Прэзентацыя кніг аўтара Паўла Гушынца з удзелам вучняў СШ № 2 г. Бялынічы.

12.00—13.00 Прэзентацыя кніг аўтара Кацярыны Хадасевіч-Лісавой з удзелам вучняў СШ № 1 г. Бялынічы.

13.00—14.00 Прэзентацыя кніг аўтара Дзмітрыя Юртаева і вучняў СШ № 1, СШ № 2 г. Бялынічы.

14.00—15.00 Прэзентацыя кнігі «Дуб і Крумкач» з удзелам аўтара Алены Стэльмах і вучняў СШ № 1, СШ № 2 г. Бялынічы.

Дзіцячая пляцоўка

11.00—19.00 Арганізацыя падпіскі з розыгрышам падарункаў.

Павільён «Кнігі і прэса Рэспублікі Беларусь»

13.00—13.30 Творчая сустрэча з пісьменнікам, журналістам-міжнароднікам і публіцыстам Інсай Плескачэўскай, прэзентацыя яе кнігі «Без “железного занавеса”».

Бялыніцкая раённая бібліятэка

Вынікі

Дыялог характару і каменя

Кожны горад, які прымае на сябе ганаровую ролю сталіцы Дня беларускага пісьменства, раскрывае для многіх грамадзян па-новаму. Некаторыя жыхары горада, якія прызвычаліся да яго відаў, раптам пачынаюць заўважаць незвычайную прыгажосць або даведваюцца нешта новае пра гісторыю. Не апошняе месца ў гэтых адкрыццях адыгрываюць мастацкія сімвалы Дня пісьменства. Па традыцыі сталіцу свята ўпрыгожваюць скульптурай, якую ўрачыста адкрываюць падчас святкавання. Кампазіцыя ў Бялынічах мае назву «З'яўленне іконы» і ўвасабляе момант, калі ікона Маці Божай Бялыніцкай назаўсёды ўвайшла ў гісторыю горада. Аўтар гэтай скульптуры — Аляксандр Мінькоў з Магілёва, вольны мастак, які ўсё жыццё прысвяціў працы з каменем.

Скульптар распавядае, што з дзяцінства марыў стаць мастаком. І шлях выбраў адпаведны: спачатку скончыў мастацкую школу, пасля — вучылішча і мастацка-графічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля заканчэння выкладаў у мастацкай школе кераміку і лепку, але хутка зразумеў, што гліна — не яго матэрыял. Не такі сур'езны. Майстра цікавіць менавіта таямніца каменю, апрацоўка такога ўпартага матэрыялу, геаметрыя, прагата і лаканічнасць скульптуры.

У кожнага мастака ёсць свая тэма, а любая творчасць — спроба пранікнуць у таямніцы светабудовы, упэўнены Аляксандр. Яму падабаецца праразаць адтуліны ў скульптурах — гэтая адметнасць стылю праявілася і ў «З'яўленні іконы». Ідэя зрабіць выцінанку на крылах анёла, які трымае цудатворную ікону, узнікла дзякуючы папярэўным сям'янам, якія часта выразаюць і клеюць на вокны пад Новы год. Даведаўшыся пра выцінанку болей, аўтар вырашыў прынесці элемент гэтага старажытнага мастацтва і ў бялыніцкую кампазіцыю.

Любая скульптура пачынаецца з матэрыялу. Яго трэба знайсці і купіць. Дзе шукаць, Аляксандр ведае

добра — замаўляе наўпрост з кар'ераў ва Украіне. Далей пачынаецца праца з каменем. І тут больш фізічнага, чым творчага, прызнаецца скульптар. На палёт фантазіі асабліва не адцягнеш увагу ад матэрыялу. Камень дыктуе — спяшацца нельга. Прадумваюцца канкрэтныя этапы працы. Гэты план павінен быць такім жа цвёрдым, як і камень. «Пераскок ваць нельга, бо калі адваліцца — не прыклеіш, а калі прыклеіш — будзе заўважна», — смяецца творца.

Граніт — матэрыял наравісты. Шмат пылу, хутка стачваецца інструмент. Часам на замену інструмента марнуеш болей грошай, чым на сам камень, дзеліцца Аляксандр. Зразумела, такая праца не для кожнага, больш за тое, яна змяняе характар чалавека. «Матэрыял дыктуе свае правілы, выходзіць, асабліва апрацоўка граніту — з мармурам куды прасцей. Трэба мець вялікую ўпэўненасць у сабе, цвёрдасць характару. Граніт не даруе памылак, яго трэба дзесьці перамагчы, дзесьці — увайсці ў дыялог», — распавядае майстар. Менавіта стасункі з матэрыялам вызначаюць працу. Эскіз, ідэя да пачатку апрацоўкі каменю могуць быць нават не завершаныя, не дапрацаваныя. Тут Аляксандр згадвае словы Радэна: стварэнне з'яўляецца падчас працы.

Скульптуру для Бялынічаў аўтар лічыць вельмі ўдалай работай. Аляксандр рады, што гэта менавіта творчы праект, а не які-небудзь чарговы бюст нейкага дзеяча. Наконт эскізу, дарэчы, доўга спрачаліся — пакуль той не ўзнік сам. Бронзавую ікону таксама адлівалі па макетах скульптара. З гэтым было прасцей тэхналагічна — выкарыстоўваліся пластычныя матэрыялы, тая ж гліна. Ікону Аляксандр імкнуўся зрабіць падобнай да арыгінала, перадаць пранікнёнасць, светлы сум

Фота БелТА.

Багародзіцы па сыне. Анёл як сімвал, што яе трымае, выбраны за адпаведнасць загадкавай легендзе і нейтральнасць: вобраз анёла агульнахрысціянскі, не прывязаны ні да адной канфесіі. Гэта было адным з патрабаванняў да кампазіцыі.

«Выконваючы такія задачы, расцеш у сваіх вачах, уздымаецца самаацэнка, і асабліва адчуваеш гонар перад сваёй сям'ёй, перад сынамі», — распавядае скульптар. Аляксандр Мінькоў — шматдзетны бацька. У адным з інтэрв'ю БелТА ён заўважаў, што на адкрыццё скульптуры абавязкова прыйдзе разам з сям'ёй.

Сапраўды, фотаздымкі наўрад ці могуць перадаць натуральную моц каменю і узнёслаць духоўнай кампазіцыі. Аляксандр Мінькоў у апошнія гады працуе толькі з гранітам (такіх скульптараў сапраўды вельмі мала ў Беларусі). Але галоўная прычына гэтага менавіта ў тым, што граніт адпавядае яго характару, цікавы майстру як суаўтар і суразмоўца. Колькі яшчэ гарадоў атрымаюць сімвалы і ўпрыгожванні, дзякуючы яго таленту!..

Ганна ІВАНОВА

Пацеха з меха

Мікола ПАДАБЕД

Лекі ад усіх хвароб

Гумарэска

— Захар Захаравіч, ці можна да вас? — працініўшы дзверы кабінета, залапатаў Іван Прастафількін.

— А я цябе не выклікаў! — набычыўся генеральны дырэктар фірмы «Пенькалода». — Таму не мазоль вочы! Ці няма чым заняцца?! Ну і намеснічак у мяне!

— Я толькі на хвіліначку... — Ну, калі моцна прыспічыла, то заходзь... Што ў цябе?

— Ёсць чатыры навiны. Тры добрыя, а адна дрэнная. З якой пачаць?

— Вядома, з добрай!

— ...Сёння ранкам пазванілі з «Еўраопта» і павіншавалі.

— З чым?

— Выйграў кватэру! Заўтра еду па ключы.

— Вух ты! Ну і шчасліўчык! А што яшчэ?

— Не паверыце... Гэта проста нейкі цуд... Дачушка мая прыязджае

з італьянцам. Будуць прасіць-маліць, каб благаславіў іх.

— А чаго гэта яна знюхалася з іншаземцам? Няўжо сваіх хлопцаў мала?

— Вы што, такіх, як будучы зяць, днём са свечкаю не знойдзеш! Бізнесмен, мільянер! Валюты ў яго — мора! Нават свой самалёт мае. Буду лётаць адпачываць у Італію. І пра вас, Захар Захаравіч, не забуду... Вяселле збацаем — на радасць добрым людзям, ворагам — на зайздасць. А вы, шанюны дырэктар, будзеце самы-самы жаданы госьць!..

— ...Паехалі далей! — суха асадзіў яго шэф.

— Захар Захаравіч, не ганіце коней, а то ўсё пераблытаю. Хачу, хачу вам сказаць...

— Слухаю! — нахмурыў бровы той.

— ...Шукайце сабе намесніка...

— А ты што будзеш рабіць? Круціць хвасты быкам?

— Не-е-е... Мяне запрасілі ў сталіцу на больш прэстыжную працу. Толькі вы, Захар Захаравіч, калі ласка, напішыце характарыстыку!.. У даўту не застануся.

— Ну, давай-давай, залівай... Табе збрахаць — што пلونучь!..

— Што вы! Што вы! — замахаў рукамі Прастафількін. — І не сумнявайцеся! Чыстая праўда! Толькі што пазванілі з упраўлення...

— Добра! Будзе табе характарыстыка! — загадкава пасміхнуўся дырэктар. —

А цяпер падкінь на закуску дрэнную навіну.

— Захар Захаравіч, у мяне бяда!

— Якая?

— Жонка рассупонілася — завяла хахаля...

— Хахаля? Адкуль ведаеш? Мо сарока на хвасце прынесла?

— Нядаўна мне пазванілі — разам з шэфам укаціла на дачу. Там балуюць, мілуюцца. Вось я і хачу іх сёння застукіць. Я ёй, гадаўцы, пакажу, дзе ракі зімуюць! І кабяля адмяцелю!.. — ад хвалявання ў Прастафількіна рукі трэсліся, а зубы выбівалі чачотку.

— У цябе што, дах з'ехаў? — не вытрымаў дырэктар. — Чаго распетушыўся? Супакойся! Жартаў не разумееш? Гэта ж мы цябе так лоўка разыгралі! А ты развесіў вушы. Выкінь дурное з галавы! Давай лепш разам пасмяёмся з тваёй наўнасці. Бо смех — лекі ад усіх хвароб, прымушае радавацца і рагатаць, прадаўжае жыццё. А пражывеш лішні гадок — вось і падарунак ад Бога!

Прастафількін здранцвеў. Але раптам схамануўся і выдыхнуў:

— Ой, Божухна! Як жа здорава падкузьмілі! Запомню на ўсё жыццё! Толькі вы, Захар Захаравіч, нікому — ні гу-гу, асабліва жонцы... А то не паздаровіцца мне!..

І абодва дружна рассямяліся.

Дзмітрый ПЯТРОВІЧ

Водар страсці ад Шанэль

Няхай сабе я не Ясенін,
Скажу па шчырасці, аднак,
Што сама лепш было на сене
З дзяўчынай мілай давідна.

Станіслаў Валодзька

Како Шанэль і рэчка Сена —
Пра гэта вершы напішу.
Пасля, хоць я і не Ясенін,
Цябе на сена запрашу.

Табе адной спяваць асаны
На сене буду давідна.
І вый'ем мы з табою, панна,
Чароўна-грэшнага віна...

...Прачнуса раніцай на сене:
У галаве — пракляты хмель.
І панна знікла, і Ясенін...
І водар страсці ад Шанэль...

Малюнак Алега КАРПОВІЧА

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
3.09.2020 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 856

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 2768

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.